

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA CLUB ALPÍ CATALÀ BUTLLETÍ

SUMARI: El Congrés Internacional de Cortina d'Ampezzo, per JOSEP M.ª GUILERA.—Impressions de Galícia, per JOAQUIM RNART.—Wasserburg, a les vores de l'Inn, per AUGUST VIDAL.—Un campament d'hivern a

la Mànega (Meranges), per MANUEL GODAY.—Tradicció dels jueus a Catalunya, per JOAN AMADES.—Excursió a Cardedeu i el Coll, per PAU FORT I BARTRES.—Crònica.—Bibliografia.—Noticiari.

El Congrés Internacional de Cortina d'Ampezzo

10-14 setembre 1933

“**P**ER a realitzar aquests vots, per a assegurar als amics de la muntanya l'hospitalitat més cordial en tots els països, ens trobem ací reunits. El nostre treball no podrà produir miracles, i nosaltres creiem que no seria gens útil de voler fundar una espècie de Super-Club Alpí Mundial per a dictar normes i per a amenaçar sancions. Penso que els governs no estarien tots d'acord - ni en alpinisme - per a acceptar supremacies que poguessin disminuir llur legítima autonomia i autoritat d'organismes independents, elements essencials de llur existència.

Però l'organisme que reuneix els delegats de l'alpinisme internacional tindrà tasques molt més importants: caldrà establir relacions amicals entre la gent que estima la muntanya; estudiar els mètodes millors per a l'assegurança contra els accidents; organitzar sota una base, generalment acceptada, l'acció de les caravanes de socors; facilitar el passatge de fronteres; establir entre els pobles relacions en matèria científica i, abans que tot, encoratjar les joventuts per tal que vinguin a la Muntanya, on aprendran que no hi ha joia sense fatiga, i que no existeix la ubriaguesa dels grans cims sense el risc de l'escalada. Caldrà que l'alpinista jove, fill devot de la seva Pàtria, sigui també ciutadà de les muntanyes del món. Aquell qui estimi la Muntanya coneix bé el sentit de solidaritat que s'estableix entre els alpinistes en les hores difícils.

Dalt dels cims més inaccessibles, com en les desolades planúries de gel, els audaçs de cada nació han passat al silenci etern portant el somni de les muntanyes al fons del cor.

Cal que el sacrifici prepari la solidaritat dels pobles.»

Aquestes paraules pronunciades pel senyor Angelo Manaresi, president del Club Alpí Italià, en el moment d'inaugurar les tasques el IV Congrés Internacional d'Alpinisme, constitueixen una visió clara i justa de les finalitats i de les possibilitats d'aquestes reunions que des de fa quatre anys s'han tornat a reemprendre amb una empena i una cohesió ben esperançadores.

Car, primer que altra cosa, s'ha d'aclarir que no és d'ara aquesta bella idea d'agrupar les principals entitats excursionistes i muntanyenques de cada país, i fer que, una vegada en contacte, vagin establint punts de convergència en una pila de matèries que els són afins.

Ja l'any 1920 es va celebrar a Mònaco un Congrés d'Alpinisme, i allí va concórrer una brillant delegació del CENTRE, formada pel President senyor Lluís Llagostera, i pels consocis senyors Vidal i Riba i Ribera, com pot veure's en el BUTLLETÍ d'aquell any (pàgina 130 i següents). Però el que no fou possible de continuar periòdicament l'endemà de la guerra, ho ha estat alguns anys més tard, car aquests congressos es varen reprendre l'any 1930 a Budapest, i d'aleshores ençà s'han continuat anualment, tenint per seu, successivament, Zakopane (Polònia), Chamonix i darrerament Cortina d'Ampezzo.

La nostra entitat ha seguit amb creixent interès la progressió d'aquesta nova etapa dels Congressos, i si l'any passat pregava al seu benemèrit delegat, senyor Comte de Saint-Saud, que volgués portar-ne la representació a Chamonix, enguany ha preferit que fos un membre de la seva Directiva qui personalment representés el CENTRE i els excursionistes catalans. Així queda explicada la missió que va portar-me a Cortina d'Ampezzo. A darrera hora encara, acceptant el prec adreçat per part de «Peñalara» de Madrid i del Club Deportivo de Bilbao, el delegat català va portar aquestes dues representacions més. I ha resultat que he estat l'únic representant d'Espanya en el si del darrer Congrés d'Alpinisme.

El desenrotllament d'un Congrés d'Alpinisme està previst per una durada de tres dies, i comporta el primer, la sessió d'obertura, la distribució de tasques i nomenaments de les comissions, que han d'actuar en les quatre seccions en les quals se subdivideix el

Congrés. Les seccions es constitueixen per a escoltar la lectura dels reports presentats sobre els temes que els afecten, i discutir i aprovar les conclusions que es consideren oportunes. Aquesta feina pot durar un parell de dies, en sessions al matí i a la tarda, fins arribar a la sessió de clausura del Congrés, en la qual les Comissions lliuren a la Mesa tota la documentació i els acords presos, per a la seva aprovació definitiva. Aquests acords resten aleshores resolucions oficials del Congrés, i posteriorment són comunicats a totes les Associacions que hi estan adherides i fins i tot als governs de les nacions interessades. Tocant a aquest darrer extrem és prematur de considerar que els acords d'un Congrés puguin influir ràpidament en les decisions dels Estats, però hi ha la confiança que, si aquesta comunicació entre la gent muntanyenca no s'interromp, les nacions aniran incluint o adaptant la seva legislació - en matèries que puguin afectar els excursionistes - d'acord amb els vots emesos pels especialistes i coneixedors particulars, a través dels diferents Congressos.

D'acord amb aquella divisió del Congrés, el de Cortina d'Ampezzo estava dividit en les quatre Seccions següents:

Secció 1.ª.—«Alpinisme». Comprenia els temes que tractaven de refugis i camins; de la disciplina en els refugis; de l'assegurança obligatòria i automàtica dels socis de les associacions alpines; de la difusió del Codi Internacional de senyals d'auxili; de la formació de caravanes de socors i reintegració de les despeses produïdes per elles; de l'alpinisme hivernenc i esquís.

Secció 2.ª.—«Turisme Alpi» amb els següents temes: senyalament de camins i unificació d'aquests senyals; el camping, l'equipament; els mitjans de comunicació a muntanya: trens, cremalleres, telefèrics, carreteres i camins.

Secció 3.ª.—«Ciència a muntanya»: metereologia, geografia, flora i fauna alpines; jardins alpins, topografia, cartografia, toponomàstica, allaus, geleres, parcs nacionals.

Secció 4.ª.—«Art muntanyenc» amb els temes de fotografia, pintura, cants muntanyencs i finalment la literatura alpina.

En fer el nomenament de les Comissions, vaig ésser designat per a figurar en aquesta darrera Secció, i en el curs de les seves deliberacions pogui escoltar la lectura de comunicacions de força vàlua. Pel meu gust he de citar en primer lloc el treball del delegat francès Mr. Paul Guiton (escrit en italià): *Di certe posizioni della letteratura alpina*, i el del musicòleg italià senyor Pigarelli *Canti de la montagna*.

Aquesta Comissió, integrada pels senyors: Ferreri (Itàlia), Romaniscyn (Polònia), Guiton (França), Papp (Hongria) i pel que sotscríu, com a secretari, va adoptar un seguit d'acords. Cal citar el que tendeix a evitar que la ràdio amb la difusió de tonades i cuplets pocasoltes vagi fent perdre les cançons populars que encara són patrimoni dels pobles muntanyencs i demanar a les emissores que periòdicament siguin radiades aquests mateixos aires i cançons pairals.

En exposar cada delegat els treballs que en llurs països s'efectuen per a recollir els cants populars, vaig tenir el goig de poder explicar amb minuciositat l'actuació de l'obra del «Cançoner Català». Aquesta institució nostra interessà fortament al delegat polonès i al Sig. L. Pigarelli els quals varen pregar-me que des d'ací els informés ben extensament d'aquesta fundació catalana, encàrrec que fou complert al seu degut temps.

Igualment, en adoptar una resolució per tal que totes les entitats alpines anessin a la formació d'un arxiu fotogràfic i a l'organització de salons i exposicions de fotografies, vaig poder esmentar l'existència de l'arxiu fotogràfic del CENTRE, les nostres activitats en matèria d'exposicions de fotografia i també en la branca de cinema amateur. També em resultà agradable retreure la continuïtat dels salons fotogràfics que organitza «Peñalara».

El Congrés va finir el dia 12 a la tarda amb la sessió plenària. A la nit, a l'Hotel Savoy, el Club Alpí Italià va dedicar un banquet als congressistes estrangers. Això donà lloc a una agradable vetlla en la qual es reuniren més de 200 alpinistes d'arreu del món, representant 18 nacions i 33 entitats alpines.

L'any darrer, a Chamonix, va acceptar-se la idea d'anar a la constitució d'un organisme permanent que tingués cura de complementar l'eficàcia dels Congressos i de procurar la implantació i el compliment dels acords. Llavors s'acordà fundar la «Unió Internacional d'Associacions d'Alpinisme». Formaren el Consell Directiu els Clubs que varen concórrer al Congrés de Budapest, i fou nomenat President Mr. Egmond d'Arcis, del Club Alpí Suís. La residència oficial de la U. I. A. A. fou constituïda a Ginebra.

D'aleshores ençà els Congressos d'Alpinisme van aparellats amb la reunió d'aquest organisme, i enguany, el dia 10 de setembre, després de la inauguració oficial del Congrés, quan les autoritats i el públic abundant va sortir de la sala de festes, es procedí davant d'una trentena de delegats a la segona reunió de la U. I. A. A.

CORTINA D'AMPEZZO.-CASA I CREU TÍPICA. EN DARRER TERME EL POMAGAGNON

GIS. J. M. GUILLERA

PAISATGE DE LES DOLOMITES DES DEL PASO TRE CROCI

ASCENSÍO AL MONTE CRISTALLO (3.210 M.). COLL I PARETS DEL PIZ POPENA (2.560 M.)

OB. J. M. GUILERA

MONTE CRISTALLO. REFUGI DE GUERRA I CAMÍ COBERT D'ACCÉS

per tal d'escoltar el discurs del President explicant les tasques fetes fins a la data; discutir i aprovar els reglaments que hauran de governar-la, i prendre acord sobre les proposicions que havien estat fetes a la U. I. A. A.

Com que la nostra entitat es va adherir a la U. I. A. A. en el moment de la seva fundació, poguérem tenir veu i vot, i fins havíem presentat amb anterioritat una de les proposicions que s'havia de discutir a Cortina d'Ampezzo. La proposició del CENTRE tenia per objecte presentar la candidatura de Barcelona com a seu del Congrés Internacional d'Alpinisme per a 1934, recolzada en la celebració aquell mateix any de l'Exposició Internacional de Turisme. En donar compte la Presidència de la nostra candidatura va fer conèixer igualment la proposició del Club Alpí Suís, el qual també demanava el Congrés de 1934 per organitzar-lo en una localitat que podria ésser Pontresina o Sant-Moritz. El President, amb una gran delicadesa que mai no agraiem prou, no volgué defensar amb la paraula aquesta proposta del seu Club, i deixà a l'Assemblea que resolgués lliurement. Com que els parers eren contradictoris i per la nostra banda no hauriem correspost al gest del President volent sotmetre els reunits a una votació, vaig exposar que tot i el nostre desig de voler organitzar el proper Congrés i de fer-lo coincidir amb una manifestació de la importància de l'Exposició de Turisme, nosaltres no volíem imposar a la reunió el dividir-nos en una votació i anar contra la Presidència. Per tal d'unificar ambdues proposicions i pensant assegurar la possibilitat que ens fos concedida l'organització d'un dels propers Congressos, car no creia gens fàcil que ho fos el de l'any vinent, tenint en compte la vàlua del nostre antagonista, vaig modificar immediatament la nostra proposició, retirant la demanda del Congrés de 1934, i defensant, és clar, la candidatura de Suïssa; en canvi unia a aquesta proposició, que restava única, l'afegiment que s'acordés allí mateix que el Congrés de 1935 fos concedit al CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA i a Barcelona.

Aquestes dues proposicions refoses en una foren acceptades d'una manera unànime i amb manifesta complaença per part de tots els delegats, molts dels quals aquell mateix moment i en els dies successius em vingueren a trobar i em demanaren dades i informacions sobre les nostres activitats i les nostres muntanyes i sobre les facilitats que podríem oferir en el moment del futur Congrés. Els fulletons de propaganda que fa un parell d'anys va editar el CENTRE i que són un resum del conjunt de la seva actua-

ció em foren allí d'una preciosa utilitat, i puc assegurar que he fet conèixer la nostra entitat a països i entitats muntanyenques on no teníem cap relació i amb els quals de resultes del Congrés havem començat d'establir l'intercanvi de publicacions.

Pertocant a l'organització del Congrés cal fer constar que els italians han efectuat una organització ben acurada, tant en la preparació (correspondència, impresos, consultes) efectuada a Torí, com en la celebració. Tots els concurrents al Congrés hem viatjat en els trens italians amb el 70 % de reducció (que és la rebaixa amb què solen viatjar correntment els socis del Club Alpí Italià).

A Cortina funcionava una oficina d'informació i allotjament reservada als congressistes, i els Hotels de totes les categories també ens han concedit un 10 % de descompte en llurs preus normals.

Les reunions plenàries i les de les comissions s'efectuaren a les sales i dependències de l'Hotel Savoy, un dels més grans i luxosos de la població, i en aquest mateix edifici ens estatjàrem bona part dels delegats estrangers. Durant aquelles jornades, el President del C. A. I. senyor Angelo Manaresi, el secretari del Congrés senyor Ferreri i altres directius, varen estar en contacte constant amb tots nosaltres i ens feren ben agradables aquelles jornades.

Finides les reunions del Congrés, el parell de dies següents estaven destinats a diferents excursions pels llocs i cims més interessants de la rodalia. Com de consuetud es fixaren tres grups: el dels «alpinistes», que escalaria els cims; el dels «excursionistes», que seguiria per camins més viables, travessaria colls i visitaria refugis, i el dels «turistes», que viatjaria còmodament sense allunyar-se gaire dels autocars.

Vaig poder aprofitar una jornada i efectuar, adscrit al primer grup, l'ascensió al Monte Cristallo (3.216 m.), el cim més enlairat d'aquell tros de Dolomites (1). El mateix dia, al cap vespre, empenia el viatge de retorn i dos dies més tard tornava a trobar-me a Catalunya amb l'ànim encara afluinat pel conjunt d'homes que havia conegut i de sensacions i emocions que havia viscut, i amb el fet positiu, satisfactori i responsable a la vegada, d'haver d'organitzar nosaltres d'aquí a un parell d'anys el VI Congrés Internacional d'Alpinisme,

(1) La relació d'aquesta excursió anirà en un número proper del BUTLLETÍ.

Deixeu-me dir, per cloure aquestes notes, que tinc la seguretat que en aquest Congrés, si no ens espanta la feina i no ens manca l'entusiasme i la cooperació de tots els bons patriotes, Catalunya pot i ha de quedar magníficament airosa davant la vintena de països que ara integren la U. I. A. A., tots els quals estan disposats a reunir-se a Barcelona l'any 1935. Cal fer tots els possibles per tal que una ocasió semblant no passi endevades i no la deixem perdre d'una manera llastimosa. Cadascú de nosaltres, des de tots els camps de l'excursionisme, té des d'ara la paraula.

JOSEP M.ª GUILERA

Impressions de Galícia

A l'igual que quan entrem a Itàlia sembla que tot el paisatge s'encaixa als nostres gustos i a la nostra llatinitat, així també, en ordre sensible, en entrar a Galícia hem sentit un no sé què de pairal emoció, que és sensiblement plena d'afectes i concordançies.

Galícia, ho dèiem en una altra impressió, ens ha corprès, deixant àhduc de banda aquell tipisme d'exportació que tan mal fa a pobles i a nacions. Hom s'adona tot seguit que Galícia, dintre el terreny d'una franca observació, és un camp abonat de valors primitives i de grans possibilitats. Camp on la llengua, la dolçor del paisatge, la música i la poesia, la tradició i la llegenda, la mar i la muntanya, l'esperit de raça i el de la història, i tot el feix derivat de les circumstàncies i conformisme amb què el poble gallec s'ha vist imposat anys i més anys a desenvolupar-se, li broden una dolça visió, entre calmosa i paradisiàca, que la caracteritza i la musiqueja.

Ja no és el tipisme abans dit de la carreta de bous i la munyeira i les vaques que pasturen i les dides grasses i les xirimies que que geguen una cançó i el record de l'opereta amb xais que passen i escloupeig de peus feixucs, sinó que ens impressiona l'ànima senzilla, el tresor que arrenca de l'entranya viva. I quan aquesta ànima senzilla i popular es fa verb i s'exterioritza en la dolça parla gallega, que quan l'oïu ben parlada és música pura, d'una

dolçor encisadora, llavors enteneu moltes i belles coses amb tot un món de valors que es posen al descobert.

Ara, un nucli d'homes dilectes, molts més dels que hom podria pensar, gent de tota mena i condició, artistes i patriotes de cor, historiadors i literats, poetes i catedràtics, d'activitats diverses, amb nuclis de joventut estudiosa i ardida, es mouen en un ideal patri que posa en moviment totes les virtuts ancestrals del poble. Hem tingut ocasió de conèixer bona part d'aquestes activitats que es recolzen, primer, en el redreçament i cultiu de la llengua ver-

Orense. Placeta «del Corregidor»

nàcula, i després en una tasca cultural junyida a les més pures essències populars.

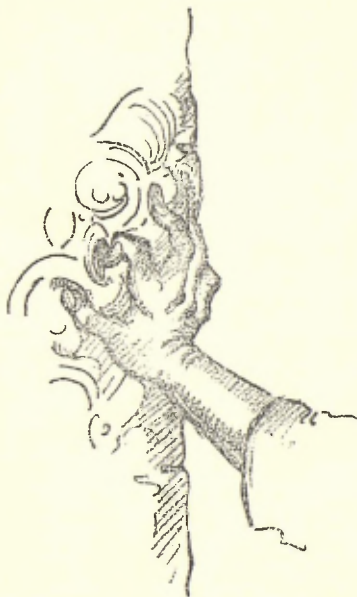
Quan Galícia hagi furgat en el seu arxiu bàsic que deu ésser immens i tot el poble canti i els pintors s'encarin netament davant els seus paisatges naturals deixant, potser, tot tema anecdòtic i l'excursionisme tingui fondes arrels i amb elles tot quant l'excursionisme comporta en son aspecte geogràfic, folc-lòric, investigador, artístic, orientador i de vastos horitzons i ja no es fiti el centre com a idealitat provinciana ni es pensi en província, i l'escriptor sigui gallec, i gallec l'artista, i gallecs el pensament i l'acció,

llavors Galícia haurà retrobat totes les seves valors, aquelles múltiples valors racials que sols en contemplar-la hom les sent sortir a flor de terra.

De Galícia es podria cantar el poema de la mar i la muntanya, de l'ensomni i de la pastura, com una música tonal sense scherzos i amb blanques molt ritmades. Diríem que la suavitat s'hagi fet cosa gallega, amb aquell punt dolç que no arriba a maturitat i que té totes les verdors de la joventud.

Si diuen que la primera impressió sempre és la bona, la de Galícia ha d'ésser immillorable. Els nostres ulls que cerquen sempre l'emoció estètica, a Galícia havien de saturar-se d'aquell encís de noble rusticitat, pastoril i de pintura, que sovint ve a augmentar l'altre encís de les velles architectures, de les ries d'ensomni, de les badies d'horitzons lluminosos i d'aquell no sabem què gallec que ara us transporta a Suïssa, ara a les pures regions de la poesia i molt sovint a la dura realitat, com un crit de fortitud i d'enyorament.

Però la poesia per damunt de tot, com si l'esperit de Rosalia de Castro, la gran poetessa, perfumés constantment l'ànima i la vida gallega. I és que Galícia degué sorgir al conjur d'uns versos èpics, eterns d'emoció, d'uns rimats de cisell que s'havien d'estendre per la mar i les prades, i formar la llengua gallega, i arribar a les masies, i aturar-se en els seus graners que semblen caixes de núvia. I ajeure's als prats per abocar-hi els ramats, i anar plantant xipers i eucaliptus i els pins tupits, negres i verds, i el salze que plora, i els cirerers, i els oms que es redressen, i l'herba fent catifa fins a cobrir tota la nuesa de la terra. Degué sorgir també d'una cançó eternal de capvespre, meitat enyor meitat boirina, fitant el «finis terrae», extremitat geogràfica que després la predicació i l'epopeia derivades del Sant Apòstol Jaume, havien d'obrir-li els camins mundials i fer-li aixecar aquell magne Portal de la

La mà d'un fidel en oració al portal de la Glòria, de la Catedral de Santiago

Glòria de la Catedral Compostelana, que ell sol podria resumir el bàsic cultural, i esdevé el millor patrimoni artístic de la terra celta que fornà Galícia.

Vam entrar a Galícia per Ponferrada, per un lloc intensament camperol, on les cases i els habitants semblaven arrancats d'un gravat d'Albert Dürer. Vells arrugats, amb vestits on es marcava

tota l'anatomia mísera i popular. El gravat, però, esdevingué tot seguit pintura; s'esfumà la duresa del burí, i sorgiren aquells encants naturals de la Verra gallega, que ja no ens deixaren en tot el llarg del camí.

En els altillocs de Rodicio, entrats a Orense, bons amics, i amb ells Otero Pedraio, vingueren a rebre'ns i portar-nos la franca salutació gallega. Altres amics, elements de selecció, havíem de trobar en cada ciutat gallega. En elles poguérem donar-nos compte, com ja s'ha dit abans, del seu despertar cultural al conjur d'uns homes de cor, que volen redreçar el poble portant-li la seva llengua; des del vell patriota professor Manuel Lugo, fins l'incansable Poveda i aquell home model, jove i ardit, que

Pontevedra. Una cantonada

es diu Alvaro das Casas, amb el diputat i eximi artista Castelao, tots ells amics fidels de Catalunya.

Després l'altre caire ben sensible a nosaltres el dels tresors i monuments que posseeix Galícia, molts dels quals poguérem veure. Primer a Orense, ciutat del riu Miño, tancada dintre un clos per resguardar-se millor, amb el seu pont romà, les fonts de què raja aigua bullenta, i la bellíssima Catedral, dintre la qual s'aixeca un altre Pòrtic de la Glòria que, sense el de Compostela, seria un exemplar universalment assenyalat. A seguit, Pontevedra, ciutat de repòs, dolça i perfumada, estenen-se al fons de la ria del seu nom, amb esglésies importants com La Peregrina, de planta ovalada, i Santa Maria, el més cabdal monument. Veiérem museus, ruïnes admirables, soportals de caràcter. Tot ens predisposava per a la gran jornada de Santiago de Compostela, ou arribàvem

la mateixa revetlla de la festivitiat del Sant Apòstol, per un camí inoblidable que tot era record i emoció.

Santiago, cor de Galícia. Tot bullia en festa. D'arreu de les contrades gallegues, en enfilall de vestimentes típiques, arribava gent i més gent per veure els focs d'artifici que encenien la gran plaça feta un formiguer. I a l'endemà, emplenar-se la Catedral en festa, i veure balancejar-se el botafumeiro en un encenseig gegantí. Admirar cada un dels tresors catedralicis. I a l'exterior els soportals i edificis notables, alguns notabilíssims, i el Seminari d'estudis gal·lecs, i les rues d'història estudianina, que hem vist primer sota un sol impropï de les terres gallegues, i després embolcallada la ciutat dintre la boira i el misteri.

Després de Santiago, el dringueig de La Corunya. El sol fent la rateta damunt les cristalleries de la ciutat. Passeigs magnífics, espectacle de la mar, capitalitat del comerç i de la vida gallega. En una punta la torre romana d'Hèrcules, i en circuit, pobles i platges fent sardana, Sada i Santa Cruz, i els encontorns de la ciutat per on es dominen algunes de les Ries Altes, tan belles i característicament gallegues.

De La Corunya al Ferrol, passant per Betanzos, la vella capital del regne de Galícia en la comarca

dita de les Mariñas, on el riu Mandeo en la ruta a Caneiros és d'un espectacle corprenedor. I dintre Betanzos, que marca un tossal, tot quant de característic vulgueu cercar-hi: velles esglésies romàniques i ogivals, amb sepulcres de pura arrel gallega, i soportals i balconades, i botigues de caire medieval. Així salteu, a Galícia, de joies arquitecturals als paisatges de delícia i als fogars de caràcter.

Vivero. Una dona del poble

Després de Puente deume, el Ferrol us encanta per la blavor de turquesa de la seva badia immensa, d'horitzó llunyà, que us reposa bon xic de tanta cosa viscuda. En alguns indrets l'ensomni es fa pura realitat. Vers Santa Maria de Ortigueira tornàrem a trobar la mar i seguint el llarg de la costa per la província de Lugo, Vivero i Ribadeo, que marca la ratlla divisòria i clou aquells paradisos naturals, on l'home, podent viure a meravella, ha de fer-ho, a voltes, d'una manera mísera i anguniosa.

No vam poder veure Galícia amb pluja, ni els seus paisatges velats per la boira nòrdica, ni vam comprendre-hi la «morriña», ni poguérem endintrar l'agut problema de la terra. Sentírem, sí, la influència de la nova generació, l'entusiasme juvenívol dels ultreyos, i la fe dels seus directius en la renovació i millorament dels destins de Galícia.

I en veritat que quelcom es transforma i pren volada al país gallec. No es viu únicament del tipisme i de la retòrica provinciana.

(*Dibuixos de l'autor*)

JOAQUIM RENART

ELS CATALANS PEL MÓN

Wasserburg, a les vores de l'Inn

LLEGÍ, no sé on, que la idea que hom es forma d'una ciutat o d'un país, està determinada per dues classes d'impressions: unes són les que sorgeixen en el primer contacte amb el país o la ciutat. Són impressions que s'apilonen ràpidament, desordenadament, violentament, com si volguessin apoderar-se de nosaltres, en comptes de deixar que nosaltres ens apoderem - les fem conscients, les ordenem - d'elles. Les altres, sorgeixen més tard, quan hom ja s'ha adaptat al nou ambient. Són impressions que ens descobreixen matisos en els trets generals de les persones i de les coses que ja coneixem.

Així m'està passant a mí, recorrent Alemanya. Ara que els sons cantelluts de la llengua ja s'han fet habituals a la meva oïda, i ni em dono compte que en els restaurants serveixen la carn de vedella negada en salsa, amb unes quantes patates i sense pa;

WASSERBURG
ESGLÉSIA DE SANTA MARIA (MARIENKIRCHE)

ESGLÉSIA DE SANT JAUME.
HOM POT REMARCAR A LA DRETA UNES CASES AMB TEULAT PLA

Cl. A. Vilari

L'INN A L'ENTRADA DE WASSERBURG

Ciut. A. Vidal

HOSPITAL DE L'ESPERIT SANT. EN EL CENTRE S'ARRIBEN A DISTINGIR UNES PINTURES MURALS TÍPIQUES DE LES CONSTRUCCIONS BÀVARES

ara que ja em sembla natural que inclús homes vells vagin amb pantalons curts, de vegades brodats amb coloraines, i amb amples elàstics de cuir que es creuen horitzontalment i perpendicularment, repujats amb motius de caça, i amb mitges que tapen sols les canelles; ara que fins i tot ja em semblen bonics els capells que homes i dones solen portar, capells amb grosses plomes, i les faldilles amples, amb quadres blaus o verds de les noies... ara que tots aquests detalls que tant sorprenen quan hom arriba a Alemanya o, millor, a Baviera, ja em passen desapercebuts, començo de descobrir nous atractius, mig amagats, que em recorden - malgrat que són molt diferents - els atractius de les nostres comarques, dels nostres paisatges, en què mai no se m'havia ocorregut de pensar abans de trobar-me'ls davant dels nassos...

Rica en impressions d'aquesta mena fou l'excursió que realitzàrem a Wasserburg, fa uns quants dies, un petit grup de companys. Un francès, un hongarès - que, sense moure's d'un mateix poblet, Mukacevo, ha tingut, gràcies als moviments revolucionaris de la post-guerra, tres «pàtries» diferents: Hongria, Romania i Txecoslovàquia -, un americà, un alemany i un català.

Sortírem de Munic, en bicicleta, de bon matí, i tot «xelin xelin» - com diem a la comarca de la Selva - travessàrem poblets, camps i boscos. La gent, endiumenjada, lluïa els seus vestits típics. Els campanars dels poblets que trobàrem acaben, moltes vegades, amb una cúpula «en forma de ceba», que recorda no sé quina influència russa. En les parets foreres de les cases, sol haver-hi grans pintures, un xic infantils, quasi sempre representant escenes de caça. Hom es pregunta com és possible que els autos i els trens que tothora creuen aquesta regió no se n'hagin emportat encara tant de tipisme...

Els camps, els prats, els arbres, verdejaven ufanosos, puixants, voluptuosos. Les crestes nevades dels Alps es retallaven en la llunyania.

Wasserburg està a 55 quilòmetres de Munic. Enclavada en l'arc que forma un meandre de l'Inn, amb cases que s'emmirallen en les seves aigües, és una sorpresa per al viatger que va per allí un xic a la bona de Déu. Com el barri de Sant Paulí a Hamburg, com Nürenberg, Wasserburg és una visió de l'Edat Mitjana. Una ciutat de l'Edat Mitjana amb llum elèctrica i amb aparells de ràdio que llançaven a la quietud dels carrers - en la tarda del diumenge en què nosaltres hi arribàrem - les paraules cridaneres d'un orador nacional socialista.

A prop de Wasserburg - al sud de Baviera - es troba la regió salina d'Àustria - Salzburg - que, en l'Edat Mitjana, sostenia un intens tràfec amb les repúbliques del nord d'Itàlia. Wasserburg es troba també en el camí que seguien els comerciants d'aquestes ciutats per anar a les de Nürenberg, Regensburg, importantíssimes per llurs manufactures.

Aquest contacte amb el poble italià, ha deixat la seva empremta a Wasserburg, com en les altres petites ciutats de les vores de l'Inn. En dues coses es nota encara avui aquesta influència: en els noms, italians, d'algunes famílies, i en la construcció d'algunes cases: cases antigues amb terrat. Això no seria explicable sense aquest contacte amb Itàlia, ací, on, a causa de la neu, hom construeix les teulades amb un pronunciadíssim pendent.

L'Inn, desemboca en el Danubi a Passau, a la frontera germano-austríaca. Les seves aigües arrossegaren durant molts anys (ara el transport es fa per ferrocarril) fins al Danubi els troncs dels avets i dels pins negres dels Alps.

Feia bo de deixar passar els quarts i les hores prenent el sol, a les vores de l'Inn, parlant de Wasserburg, i, com si constituïssim una nova societat de les nacions en miniatura, discutint tots els problemes de política internacional, quasi acaloradament, per no arribar a cap solució, és clar.

A poc a poc, però, es féu tard. Necessitàvem apretar per tornar a Munic abans que es fes fosc. No portàvem llum, i en entrar a Munic a la nit i sense llum a la bicicleta equivalia a pagar tres marcs de multa.

A l'anada, havíem tingut molt bon humor. Donava gust de córrer en bicicleta per una carretera asfaltada, que baixava quasi contínuament. A la tornada, però, tot era pujada. Per postres, s'havia girat un vent fort que durant dues hores ens imposà una marxa a pas de tortuga i pesadíssima. Ningú no reia, ningú no feia cas dels camps ni dels arbres, ni d'un grup de nois d'uns quinze anys que trobàrem i que caminaven per la carretera, formats, com si es tractés d'una companyia de soldats, al ritme d'una cançó patriòtica. Ningú no feia cas dels Alps, ni dels vestits típics. Es pedalejava: Un, dos, tres, quatre; un, dos,...

Però arribàrem d'hora a Munic. La jornada s'acabà, com molt sovint ací s'acaba, davant d'un vas de cervesa, d'aquesta excellent cervesa muniquesa.

AUGUST VIDAL

Un campament d'hivern a la Mànega (Meranges)

Vida al campament i excursions

HEM dit que la nit acabà tranquil·lament, però per als quatre acampadors aquest acabament tingué lloc a dos quarts de 9 del matí, hora en què començaren a deixondir-se i fer els primers moviments precursors del llevar-se.

Després d'haver-nos rentat la cara com poguérem, i de beure un immens bol de llet amb Ovomaltina (no és propaganda), amb galeta, mantega i confitura, anàrem fins a la carena que mira al cantó de Meranges, per tal de veure si pujaven uns amics que ens havien promès una visita.

Com a previsió portàvem uns grans coets de fum i tro, a fi de fixar als probables visitants la nostra situació a una hora exacta, prèviament convinguda. Fèrem gran gatzara en tirar-los, malgrat que no donaren cap resultat, ja que els amics esperats no arribaren. Després ens assabentàrem que, per la neu caiguda el dia abans, la collada de Tosses havia quedat interrompuda i havien hagut de girar cua abans d'arribar a la Molina.

Veient que no arribava ningú, i deixant en Gallart atrafegat construint uns magnífics bancs de pi al volt de la taula que teníem a fora, ens calçàrem per primera vegada els esquís.

¡Lloats siguin els genis i les divinitats de muntanya, que han permès que aquells indrets de Cerdanya conservessin la seva salvatge bellesa!

El que gaudírem deixant-nos lliscar per aquella planúria entre els dos vessants de bosc, deixant sols del nostre pas el lleu rastre de l'esquí en la superfície verge de la neu! Ens internàrem bosc endins, i la flonjor de la neu i el seu bon estat ens permeteren tota mena de fantasies,... i creieu que mai aquest nom de fantasies no ha estat tan ben aplicat, atesos els elementals coneixements de l'escola d'Alberg que posseïm.

Per primera vegada, en retornar, després de dues hores, a la tarda, sortí el sol, uns moments tan sols, però els suficients per a

donar-nos compte de com canviava ràpidament la temperatura ambient, i per desitjar en dies successius més bon temps del que estàvem passant. Immediatament, però, els nuvolots grisos l'amagaren als nostres ulls i la neu tornà a caure sobre aquell paisatge de bellesa mítica, lenta, implacable i sense interrupció.

Després de dinar ens posàrem altra volta els esquís, i en Gallart misteriosament es carregà a l'esquena uns ferros rovellats i estranys, i ens manà seguir-lo.

Un xic preocupats, però obeint la seva veu imperativa, ens deixàrem lliscar al seu darrera. Un quart d'hora després el veiérem lliurat a una feina estranya: anava, tornava; ara a la dreta, ara a l'esquerra, mirant sempre a terra i ajupint-se a cada punt.

—Què has perdut quelcom?—preguntàvem intrigats.

Però el noi no deia res i seguia les seves recerques. A la fi, després d'una exclamació, ens assenyala un rastre que no deixava lloc a dubtes. La guilla havia passat per allà!

Curosament estengué a terra un d'aquells aparells que portava a l'esquena, que no era altra cosa que una trampa, i la deixà en estat de funcionar. Més enllà, havent vist rastres de llebre, en parà alguns altres, i en Goday restà molt intrigat, preguntant-se com redimontri serien tan estúpides les bestioles del bosc que, essent aquest tan gran, anessin a passar precisament per sobre d'aquells ferros per deixar-s'hi agafar com uns infeliços. Seguïrem l'excursió agafant la direcció d'una coma bon xic més elevada que el campament, anomenada els «Rasets de Puig Pedrós».

L'ascensió és tan bona i planera que no mereix aquest nom; tranquil·lament amb el pas alternatiu, sense haver de fer quasi mai l'estisora, després d'una horeta i mitja, aconseguïrem el nostre objectiu.

L'espectacle que s'oferí als nostres ulls no és pas per a ésser descrit per la meua pobra ploma, sinó per la lira d'un poeta. Suau-ment havíem anat pujant, i a les nostres espatlles havíem deixat lluny els pins fins arribar a una gran clariana, on sobre la blancor de la neu hom no veia més que l'estela dels nostres quatre parells d'esquís. Enfront, a dreta i a esquerra, l'espectacle era imponent. A l'horitzó la grandiositat dels cims del Carlit, Puigmal, Puig Llançada, tota la carena del Cadí amb el Peguera intercalat en últim terme, ens donava tal sensació de petitesa, d'insignificància davant de l'obra immensa de la natura, que cap exclamació no sortia dels nostres llavis tancats per l'emoció. Immediatament, sota els nostres peus, el terreny descendia en fort pendent fins avall, molt avall, on

QUEFERS DOMÈSTICS

CH. J. GALLART

BAIXANT EL MATERIAL DE CAMPAMENT EN UN RÚSTEC TRINEU

PEL BOSC

018, J. Galdos

CONTRALLUM A LA MÀNREGA

la manca de neu ens permetia de constatar el desnivell i albirar, mig confoses amb el color de la terra, les teulades de Puigcerdà, Alp i tot l'enfilall de poblets cerdans.

El cel volgué sens dubte fer més gran la nostra admiració i el nostre astorament, i aclarint-se pel cantó de ponent per sobre el pic de la Carbassa deixà que el sol sortís, ja molt baix, cap a la posta, i ens donés unes tonalitats d'un blau violeta tan intens i tan original com mai no havíem tingut la sort de contemplar. El lleuger to rosa de la neu, els seus reflexes i la brillantor del glaç en les congestes dels cims, envoltada la resta per la grisor dels nuvols que per llevant i per sobre el nostre cap encara restaven, componien una simfonia de tons, de colors i, permeteu-me la frase, d'immensitat, que ens consideràvem recompensats de totes les fatigues del dia abans amb la seva sola insaciable contemplació.

Quan els núvols perderen aquell color i el sol hagué quasi desaparegut, ens deixondírem de la nostra admiració i, deixant-nos lliscar pel cantó oposat al que havíem pujat, per un pendent ni massa fort per haver de fer frenatges, ni tan suau que no permetés l'emballada, després de vint minuts d'una esquiada esplèndida per entre els arbres del bosc, seguint a voltes el rastre de la llebre i altres deixant-nos anar a caprici fent ziga-zagues entre els pins i els avets, arribàrem altra volta al campament.

A les set del vespre, entràvem altre cop a la nostra casa de lona i poguérem, millor que el dia abans, constatar el confort i la sensació d'abrigall que donava. La vetllada fins a les 9, que sopàrem, passà tan agradablement que res més no envejàvem, ni desitjàvem altra cosa que ço que teníem. Fou evocat el clàssic *Beatus ille qui procul negotiis...*, i això donà lloc que en Goday treïés de la motxilla un Maragall i comencés una sessió de lectures que era oïda per tothom amb devoció.

Aquestes muntanyes que tan altes són

Em priven de veure mos amors on són

L'Eduard mentrestant havia anat preparant dues coses diferents, però igualment interessants: la ràdio... i el sopar.

La ràdio. Tant i tant s'ha dit d'aquest invent que cap frase original ja no es pot escriure d'ell.

Tants elogis i tantes censures se li han dedicat, que per la nostra banda no podem afegir-hi res més que fer constar ací la profunda emoció que, en posar-nos els auriculars, sentirem al primer acord de música.

¿Sabeu el que és això a 2.225 metres d'alçada, negra nit, sota

una tenda, lluny de tothom, amb una temperatura a l'exterior de més de -10° ?

Oir un cant, un acord, unes paraules que us arriben de tan lluny... Però no hem de fer literatura sobre aquest tema, sinó constatar impressions. I la impressió més forta fou quan després d'haver oït i eliminat Toulouse, Milan, Stutgard i alguna altra, arribà a nosaltres aquella veu tan coneguda de Ràdio Barcelona: unes noves sobre política espanyola i després la contrasenya «CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA campament de Malniu. Ens comuniquen que els acampadors segueixen sense novetat». Això, mercès a la mai no prou alabada amabilitat del senyor Director de l'emissora, significava que eren els nostres familiars (teniu de comptar que entre nosaltres hi ha dos pares de família) els que seguien sense novetat.

Després de sopar i de prendre un bol de te amb llet ben calent, a les 10 del vespre férem algunes observacions sobre temperatures, que pel cansament del dia abans no tinguérem humor ni ganes de fer. La temperatura a fora era de -13° , i dins de la tenda al nivell d'un home assegut a terra de $+17^{\circ}$, o sigui, una diferència de fora a dins de 29° . En posar-nos dempeus notàvem, naturalment, que com més amunt estàvem, més pujava la temperatura que arribà arran del sostre (1'90 m.) a l'estival de $+27^{\circ}$. Constatàrem també que en aquells dos dies que finien aleshores, en els que ens havíem vist privats de sol, la temperatura màxima que havíem disfrutat era de -6° .

Més aviat, força més aviat, ens llevàrem el tercer dia. La nostra intenció era fer l'ascensió a Puig Pedrós, i era precís no deixar-se portar per la mandra.

El mal temps continuava quan després d'haver-nos desdijunat començàrem, a dos quarts de 8 del matí, el camí cap a l'estany de Malniu. El cel estava totalment cobert, i els núvols eren més foscos i feien més mala cara que el dia abans. El vent i la neu que queia dificultaven força la nostra marxa pel mig del bosc, i els esquís encerats de nou, quasi no lliscaven.

L'espectacle, però, d'arribada a l'estany de Malniu una hora i mitja després, fou bell, però d'una bellesa dantesca. El pedruscall enorme que per la banda de ponent el voreja, estava totalment cobert de neu, però, pels costats que corresponia a la vora de l'aigua deixava al descobert la negror de les pedres i les esquerdes produïdes pels moviments del glaç que cobria l'aigua. Aquest glaç que cobria tot el llac suportava més d'un metre de neu i no cal dir

si resultava fàcil el trobar-se caminant bon nombre de metres lluny de la ribera de l'estany, amb el consegüent perill que això podria reportar si hom no seguia la vorera que marcaven els negres flancs de les roques.

Davant nostre, la mola del Castell dels Lladres, semblava sinistra i amenaçadora, coberta d'un cel cada vegada més fosc.

El jorn, boirós, de plom, trist, en lloc de tenir la llum i color d'un matí quasi a sol alt, oferia, més aviat, l'aspecte malencònic d'una posta.

Resignadament, malgrat un vent fort i rúfol que s'aixecà i que la feia fatigosíssima, començarem l'ascensió al Puig Pedrós, gens tranquils per l'aspecte del cel. De la lentitud amb què pujàvem per culpa del vent i per falta d'elements per a fer-ho, en donarà idea el dir que després d'una hora de sortir del Malniu, on havíem deixat els esquís, encara no havíem tan sols aconseguit el contrafort de la carena... i d'allà no passàrem.

En efecte, impossible de continuar l'ascensió per aquell pendent, fort i llis, tot cobert d'una espessa capa de gel; amb tot, no ens acabàvem de resignar a l'abandó de l'empresa començada, i la nostra il·lusió i desig de vèncer les dificultats que per moments se'ns presentaven, ens decidí a realitzar l'últim esforç... que també resultà fallit. No era possible d'escalar el contrafort amb tants d'elements contraris: el vent, la boira i, com si això fos poc, calçats amb sabata d'esquí (sense cap clau), sense crampons ni piolet.

La inutilitat dels nostres esforços ens féu avinent les conseqüències que hauria tingut una relliscada de qualsevol de nosaltres, i per aquest motiu, deixant surar el bon sentit, després d'orientats malgrat la boira, i posant-hi la màxima cura, iniciàrem la davallada d'aquell tros escalat a canvi de tantes penalitats.

Un xic malhumorats pel fracàs i pel mal temps, férem la tornada al campament, puix dinaríem millor allà que no pas sota una roca o un pi, amb el dinar fred que portàvem. El mal humor passà aviat, perquè l'esquiada per dins el bosc pobladíssim i laberíntic, es féu d'una forma i amb una facilitat que no semblava pas la mateixa neu del matí.

És emocionant de baixar un pendent ràpid i curt passant entre dos o tres arbres al principi d'ell, al final del qual trobeu una petita pujada que salveu amb l'impuls adquirit, trobant-nos de sobte que us barra el pas la soca d'un pi més ample que vosaltres, que sembla posada allí pel vostre pitjor enemic. Tombeu; us ajupiu; caieu o no, i, oh miracle! sense saber com, heu evitat l'obstacle...

i el fer-vos un trenc al cap... Però no gaires il·lusions; vint metres més enllà són les branques baixes, que us fan perdre l'equilibri o que en un pas estret us retenen un dels bastons, i us frenen i capgiren involuntàriament i produeixen una mena de viratge inèdit.

Pobres pistes de la Molina i de Núria, sense altra emoció que evitar que un passarell se us tiri a sobre, o que un saviàs intenti un ràpid canvi de direcció sobre mateix vostre i us faci caure, on quedeu?

Cap als volts de dos quarts de quatre el cel anà aclarint-se lleugerament i, encara que els nuvolots persistien, ens semblà que aquella nit per fi podríem veure els estels i la lluna, que havia fet el ple dos dies abans.

Després de donar compte del dinar, acordàrem anar a examinar els paranys que el dia abans havíem posat. Amb gran il·lusió d'en Gallart i d'en Buissen ens dirigírem cap allà, on poguérem constatar que les bestioles del bosc tenen més seny del que els homes es creuen, puix malgrat trobar multitud de rastres recents, cap animalet no es deixà seduir pels problemàtics encisos dels infernals aparells d'en Gallart, i aquests estaven en la mateixa forma en què els deixàrem.

Feta aquesta constatació i havent-se aclarit totalment el cel, creguérem que seria interessant de tornar als Rasets de Puig Pedrós, des d'on el dia abans havíem fruit d'un panorama inigualat. Amb l'hora i mitja llarga de la pujada s'hauria fet de nit totalment, i hauria sortit la lluna que encara no havíem vist d'ençà que acampàvem.

Tal dit, tal fet; xano, xano, sense esquís, començàrem a fer el camí tot contemplant la bellesa del cel net i pur, constellat de tots els estels que donaven a la nit i a la neu un encant màgic.

Entre nosaltres no hi havia cap poeta, en el sentit estricte de la paraula, però cregueu que aquella passejada en la quietud i silenci dels cims, que la nit feia més pregona, ens emocionà a tots en forma gairebé indescriptible. Quant lamenta el pobre cronista, ara, en recordar-ho, veure's privat d'aquella facilitat d'expressió que li permetria de traslladar-vos tot el que sentírem! Cap paraula no troba per a fer-ho, i el cert és que els mateixos companys no trobàrem aleshores més que exclamacions inarticulades.

Sembla el cel blau, immensa catarata

Que a pondre's arrossega astres i monts

En ésser al cim dels Rasets, vàrem albirar allà baix en la llunyaia, molts cents metres més avall que nosaltres, els llums de set poblets de Cerdanya.

De sobte la lluna aparegué, i el paisatge fou tot ell il·luminat per la seva claror dolça i misteriosa que ens embolcallà en reflectir-se en la neu en un ambient de somni.

Als pocs moments d'haver fet la seva aparició, el vent Nord que bufava feia estona, augmentà la seva intensitat i ens obligà a retornar al campament, perquè el fred es feia sentir tan vivament que, malgrat anar molt abrigats, les seves fiblades ens arribaven a la pell, com si res no portéssim.

Després de sopar i en l'ambient caldejat i acollidor de la tenda després d'escoltar les noves que la ràdio ens donà, parlarem llargament dels projectes per a l'endemà, i de noves excursions.

Finit el debat, sortirem uns moments a fora a prendre la temperatura —12° i acomiadar-nos de la lluna, que amb tot el seu esplendor il·luminava el paisatge i el campament. Amb la seva llum irreal, ens donava la sensació que habitàvem en un món de llegenda...

Al matí següent, després de deixar el sac a les vuit i havent esmorzat, tothom es calçà els esquís i amb l'alegria que donava un cel blau i un sol primaveral. Decidírem portar a cap el propòsit d'aquell dia, que consistia a cercar pistes prou bones per a esquí en aquell indret de la Cerdanya. El dia, doncs, fou dedicat completament a l'esquí, i per aquesta raó hauré d'ésser breu en la ressenya, puix em sembla que ja he dit i repetit que no som cap asos en la matèria i res de nou no podríem dir-vos, a no ésser les mil i una formes que tenim de caure, quan el terreny és desconegut. Amb la descripció de les caigudes ompliríem dotzenes de quartilles.

De les nou a les cinc de la tarda esquiarèrem dividits en dos grups, i per primera vegada dinàrem fora del campament.

En Buissen i en Gallart se les empengueren pel cantó Est; agafaren tota la banda compresa des de la tartera de Malniu fins al poble de Guils, i realment foren afortunats: les pistes són allà d'una bondat excepcional, potser de pendents massa forts però llarguissims, i d'una amplitud magnífica. No creiem exagerar si diem que tenen més de quinze quilòmetres quadrats en aquestes condicions de neu. La part inferior de les pistes no baixa dels 1900 metres.

En Montagud i en Goday seguiren per la direcció oposada, la S.O., en molt pitjors condicions, ja que quasi tot el camí és entre bosc molt espès i de pendents molt forts, quasi impracticable per un esquiador mitjà. El bosc és freqüentadíssim per tota la fauna de la Cerdanya, especialment pels isards, dels quals descobrirem un jaç. Naturalment que, a vegades, en la frondositat del bosc es

troba una clariana sense arbres i de pendent menys pronunciat, que permet de fer alguna cosa, però és una rara excepció. D'aquell dia i d'aquell terreny en resultà un esquí trencat i un magullament general de dos companys.

A les sis de la tarda ens trobàvem tots altra volta al campament, canviant les impressions del dia. Benefem la bondat del sol, que no havia deixat per un moment de lluir i que havia fet la temperatura ambient força acceptable.

El dia següent havíem d'organitzar la davallada, i creguem que no deixava de preocupar-nos la forma de tornar els bagatges a Meranges. D'això i d'altres coses estiguérem parlant tot sopant i en el sobretaula, fins a les deu de la nit, que sortírem a examinar el termòmetre. La temperatura havia estat benigna, puix la màxima al sol havia arribat a $+18^{\circ}$ durant el dia; però aleshores tornava a marcar els seus -14° .

Amb una certa melangia ens ficàrem dintre el sac aquella nit, pensant que a l'endemà ja dormiríem a baix, a Meranges.

Tornada

Era l'últim dia, però decidírem d'aprofitar-lo. A pic de dia es llevà tothom i la confecció del desdejuni tingué tot un sentit de tristesa definitiva.

Els projectes eren diversos: l'un deia que calia tornar al Puig Pedrós a l'escalada del qual, com sabeu, havíem hagut de renunciar; un altre es contentava amb arribar fins al Castell de Lladres, i els altres, més assenyats, digueren que si havíem de plegar el campament, més valia fer-ho tot seguit i esperar la tarda, en què pujarien els homes de Meranges i, mentrestant, podríem fer esquí, que a tots ens feia bona falta.

Aquesta última raó convencé tothom, i començà l'arranjament dels embalums. En aquesta operació invertírem quasi dues hores.

El moment d'arriar la bandera barrada que al cim de la tenda havia onejat tots aquells dies, tingué la seva mica d'emoció, i en afluixar cordes i tensors, i veure com anaven perdent formes aquelles lones en què havíem viscut uns dies tan en contacte amb la natura, tots estàvem carallargs.

Tots els estris foren curiosament desmuntats i empaquetats amb el desig que arribés ben aviat l'avinentsa de tornar-los a utilitzar.

De les onze a les tres de la tarda poguérem esquiar sense interrupció, i en Gallart tingué una nova desillusió en anar a recollir les trampes i trobar-les buides com de consuetud.

Un espectacle emocionant ens faltava presenciar abans de reintegrar-nos a la vida ciutadana, i aquest es degué a en Francesc, que arribà a la tarda amb dos homes per a poder baixar els embalums, i que, escarmentat de la pujada, volgué fer el descens en forma més còmoda. A tal fi construí amb tres o quatre pins que tallà, una mena de trineu rústec, sobre el qual col·locà tota la impedimenta. Aquest primitiu aparell l'estiraven dos homes per davant, mentre un altre, al darrera, amb una corda feia de timó i de frenatge. Per cert que amb ells havia pujat el mestre d'escola del poble, un minyó d'Albacete que no parla ni entén un borrall de català, però que amb gran alegria i voluntat es constituí en camàlic honorari i s'agafà al trineu com un home, estirant amb tota la seva ànima.

La baixada d'aquest estrany vehicle fou quelcom d'apocalíptic; mig quilòmetre després del campament, en direcció a Meranges, el pendent és pronunciat i fort, tant, que amb neu glaçada, hom ha de baixar-lo amb bastó o piolet sense pensar un moment en posar-se els esquís. Ara bé, per allà engegàrem el trineu que, naturalment, en virtut de la llei de la gravetat corria més de pressa que els dos pagesos que estiraven, i malgrat els desesperats esforços del mestre i d'un altre, intentant frenar-lo pel darrera, els arrossegava cap avall amb acompanyament d'un núvol de pedres, troncs i neu que li donaven el to d'una allau destructora... A voltes els del davant s'apartaven per deixar-li pas, ajupits i esgarriats, i els altres, els del darrera queien per terra arrossegats per les cordes, sense per això, deixar-les anar mai.

Amb l'emoció d'aquesta davallada arribàrem fins al límit de la neu.

Allà baix esperaven dos bous i una carreta, i una hora després, vora la llar de foc de can Francesc, a Meranges, donàvem per acabada la nostra acampada hivernal.

La tarda finia, i amb el sol que se n'anava per sobre els alterosos cims, se n'anava també una de les nostres il·lusions... No havíem fet res d'extraordinari, però havíem viscut cinc dies únics en els nostres records de muntanya. Contemplant el llengoteig de les flames en la llar, pensàvem com el poeta mallorquí:

Cremar he vist ma llenya
Com fumerol de festa,
I al cel he vist anar-se'n
La millor part de mi.

MANUEL GODAY

Tradició dels jueus a Catalunya

EN la tradició catalana poca cosa es troba referent als jueus. És creença arrelada que, en ésser expulsats, la gran majoria varen convertir-se al cristianisme i acabaren per confondre's amb la nostra raça tan fonament, que avui és completament impossible de distingir entre nosaltres, els jueus, dels que no ho són, perquè hem acabat per tenir-ne tots els catalans un cert deix. És un fet molt remarcable que Catalunya és un dels poquíssims països europeus on el problema jueu és completament desconegut. A les Balears, en canvi, el problema és vivent.

Es diu que hi ha jueus de dues menes: els d'orella alta i els d'orella baixa, que es distingeixen per tenir les orelles situades més amunt o més avall de la testa. Els d'orella alta són com l'aristocràcia de la raça jueva; són els més jueus, i es donen cert to. Els d'orella baixa són la gent vulgar. És també general la creença que quan escupen, la saliva es torna cucs verinosos al cap de pocs moments.

En la llegenda trobem estesa la del Jueu errant, sabater establert al carrer d'Amargura, per on Jesús féu la seva via camí del Calvari. Cansat es deturà un moment al peu de l'establiment del dit jueu, i aquest li tirà una forma tot dient-li que caminés, que caminés. Jesús emprengué el camí, dient al sabater: «També tu caminaràs sempre i sempre, mentre el món serà món». I Ahas Berus, que així es deia el tal sabater, sentí al moment una forta frisança que el féu recollir tot quant tenia, i emprendre camí cap al desconegut, caminant sense mai parar, voltant constantment el món. En donar una volta, inverteix set anys. No pot passar cap nit sota teulada ni es pot asseure, sinó per menjar; tampoc no pot rentar-se ni pentinar-se. De tant i tant caminar, té la sola del peu dura com si fos de banya, i sembla més la peül·la d'un bou que el peu d'una persona. No és pobre ni és ric; sempre que es posa la mà a la butxaca, s'hi troba una moneda de mitja pesseta. Amb ella en té prou per a satisfer les seves necessitats. És fama que fa una quinzena d'anys que va passar per Barcelona, va entrar a la botiga d'una mantegaire de Santa Maria, i va comprar unes calces de velut. A l'hora de pagar-les es posà la mà a la butxaca, tragué una

moneda de mitja pesseta, i repetí l'acció el nombre de vegades precis per a reunir la quantitat import de les calces. Anava espellifat i brut, no se sabia com parlava, però se l'entenia. Així es va dir entre la gent senzilla de la ciutat.

Segurament que de l'especial manera d'obtenir el diner, atribuïda al jueu errant ha nascut la creença en els «cinc sous jueus», moneda meravellosa, creada pels jueus i sols per ells posseïda, que té la propietat de tornar sempre a la butxaca del seu amo. A la possessió d'aquest tipus de moneda, atribueix el poble la riquesa proverbial dels jueus, puix que amb una sola moneda poden adquirir i posseir tot quant volen. La seva suposada existència ha donat lloc al proverbi «tenir els cinc sous jueus», aplicat als que posseeixen l'art de saber fer fortuna. Els francesos coneixen també aquesta moneda, que anomenen la *pistole volante*, perquè creuen que té la propietat de volar i tornar sempre a casa.

És atribuït als jueus l'invent de l'escudella catalana. Als jueus catalans interessava de trobar un menjar de força aliment, de poc preu i que es fes sense necessitat de gaire esforç, puix que el temps i l'energia, la preferien per a dedicar-se al treball. Fou ofert un premi al que trobés un tipus de menjar que reunís aquestes condicions, i una jueva inventà l'escudella. D'aquí el qualificatiu de *brou jueu* aplicat al suc usat per a fer l'escudella.

Conten que el rei Jaume una vegada volgué saber quin concepte d'ell tenia el seu poble, i emprengué un viatge pel seu reialme per sentir què es deia d'ell. Per por d'ésser reconegut, defugí anar per poblacions, i es limità a voltar per les pagesies i muntanyes. Això féu que en molts moments li fos difícil de poder trobar manera de menjar. En un bosc topà dos carboners, un de cristià i un altre de jueu. Feren conversa, i el rei els demanà que el convidessin a dinar. El cristià tragué cinc pans que tenia, i el jueu en tragué tres, i entre tots se'ls varen menjar. Un cop dinats, el rei els donà vuit monedes d'or en pagament. El jueu cregué que en donava una per pa i, per tant, cinc per al cristià i tres per a ell. Però, al seu company, no li semblà bé la partició i decidiren d'anar a trobar un jutge al poble veí, perquè veiés com havien de partir-se els diners. El jutge els féu aquestes raons: —Suposem que de cada pa heu fet tres llesques; quinze del cristià i nou del jueu. Suposem que tots heu menjat per un igual: us n'heu menjat vuit llesques cada u, entre tots tres, les vint-i-quatre. De les vuit que ha menjat el desconegut que tan bé us ha pagat, n'hi havia set del

cristià que en tenia quinze, i una del jueu que en tenia només nou. Per tant, si el desconegut s'ha menjat vuit llesques i us ha donat vuit monedes, us ha pagat a moneda per llesca, i en toquen, doncs, set al cristià i una al jueu.

En una de les tres giragonses que forma el carrer de Sant Ramon del Call, hi ha una casa enrunada, sense sostre, que, segons la veu popular, està encantada i no pot ésser habitada per ningú sense heure'n gran dany. Hi vivia un jueu, famós alquimista. Tenia aquest una filla bellíssima, com d'altra no se'n pogués trobar. Un cavaller cristià estava enamorat de la donzella, però no pas amb el propòsit de casar-s'hi. Un dia li demanà l'amor, i la donzella es negà rodonament a donar-l'hi. El cavaller prometé venjar-se'n. Anà a trobar el pare de la nina, i li demanà que li fes un verí ben terrible, que causés una mort lenta i plena dels més terribles sofriments. El jueu, ignorant que feia el verí per a la seva filla, posà tot el seu talent a satisfer el desig del cavaller, que li pagà llargament l'encàrrec. Amb les seves traces el cavaller féu que la minyona prengués el verí. Quan se sentí malalta, aquesta acudí al seu pare perquè la guarís amb el seu art meravellós; però aquest veié amb horror que no hi havia remei, ja que havia begut el terrible verí fet per ell mateix. Pres d'ira i d'horror per la pèrdua de la seva filla, abandonà la casa, la qual deixà encantada i emmetzinada, de manera que hi perdria la vida qui anés a habitar-la.

La tradició suposa els jueus grans alquimistes i fabricants de remeis per a guarir, i de verins per a emmetzinar i matar. La veu popular ens parla d'un jueu anomenat Soler, que vivia en una masia de Begues sota el castell d'Aramprunyà, que vengué per tres collarets de perles, a la mala madrastra Maria Enríquez, el verí de què aquesta se serví per a emmetzinar el pobre Príncep de Viana.

La desconsideració del nostre poble envers els sabaters, té un origen jueu, puix, segons la tradició, aquest era l'ofici predilecte d'aquella raça. Com hem dit, el Jueu errant era sabater, i la maledicció llançada damunt d'ell, el poble la féu extensiva a tots els del seu ofici. Havia estat corrent, en altres temps, la maledicció en veure un sabater o tractar amb un d'aquests: —Ala, sabater maleït, que vàreu tirar la forma a Déu. En sentit de menyspreu es diu que «set sabaters i set sastres no fan un home». A les pedres de riu i a les mongetes seques, se les anomena «llàgrimes de sabater». Quan les sabates cruixen de noves, es diu que és l'ànima d'un

jueu que clama per anar al cel, o que és l'ànima del sabater posada dintre les sabates per no perdre aquestes, que encara no són pagades. Es diu que una vegada, al carrer de la Tapineria de Barcelona, on només vivien sabaters i sastres, va sortir una rata. Per matar-la varen córrer més de tres-cents veïns, armats els uns amb el tirapeu, i els altres, amb la mitja cana, i encara se'ls va escapar. Es diu que estan condemnats a misèria eterna, molts sense poder tenir botiga, havent-se d'installar en portalades, castigats a rosegar i menjar pega fastigosa. Aquesta pobra gent, per rebutjar el qualificatiu i la desconsideració de jueus, posaven als seus establiments estampes amb la Sagrada Família i el signe dels cristians; d'això ha derivat el qualificatiu de «Jesús, Maria, Josep», que els és aplicat.

Quan fou dictada l'ordre d'expulsió, hom conta que els jueus catalans varen dirigir-se al seu magnat de Palestina, demanant consell sobre quina conducta havien de seguir. Els fou aconsellat que es convertissin al cristianisme, però conservant sempre el més profund sentiment d'odi per a la societat que no els respectava les creences, i que procuressin fins on els fos possible de prendre'n revenja, fent-li la vida difícil. Aquest consell rebut pels jueus catalans, fou descobert pels cristians, que prengueren les seves mesures per no ésser víctimes de llurs enemics de religió, i foren dictades ordres amb què es privava a tots els jueus i convertits la intervenció i aprenentatge de cap ofici que hagués de pastar, així com d'exercir la medicina, farmàcia ni cap altra cosa per la qual es pogués emmetzinar. Així, no era admès cap aprenent en cap ofici del ram de l'alimentació, que no es comprovés que no era jueu ni ell ni set generacions anteriors a la seva.

Foren molts els cristians que volgueren palesar que estaven nets de llinatge jueu i acudiren a les autoritats amb la documentació precisa per tal d'establir com no tenien en llur família ascendència jueva. Les autoritats estenien uns documents acreditatius d'aquesta puresa de sang. S'establiren dues menes de cristians, els «cristians vells» i els «cristians nous», i als segons els eren negats molts drets de ciutadania, que solament eren permesos als altres.

Els jueus barcelonins devien ésser considerats els pitjors de la Corona d'Aragó, puix Pere IV en els seus modismes ens diu: Déu te guard, de falsari de Mallorca o de jueu de Barchinona.

Es creu que els jueus, perquè llur religió els ho mana, no poden dedicar-se a cap ofici en què no deguin portar davantal. Així, doncs,

tots els oficis que usen davantal per a treballar són considerats com d'origen jueu: sabaters, pellaires, argenters, etc., i han donat lloc al proverbi barceloní: «Home de davantal, o jueu, o ben poc val».

Els jueus foren els que varen iniciar el negoci del canvi de la moneda d'un país amb la d'un altre. S'establiren en uns banquets, al carrer dit encara avui dels Canvis Vells, prop de la mar, per on arribaven a casa nostra marxants de tot el món, amb intent d'adquirir els nostres productes, i que havien de proveir-se de moneda nostra a canvi de la seva. Els mercaders de moneda tenien damunt del banc unes balances amb què pesaven totes les que rebien i que donaven, com a garantia de la seva qualitat. Es donava el cas que procedien amb poc escrúpol i enganyaven els pobres forasters, que, més d'una vegada, havien hagut d'acudir al Consell de Cent en demanda de justícia. El Consell es veié en el cas de disposar que al que li fos comprovat un engany, li fos oficialment tirat el banc enlaire. Així restaria impossibilitat de tornar a fer parada en el mercat de la moneda i privat, per tant, d'exercir el seu negoci. Succeí que foren tants els jueus que es varen trobar en aquest cas, que aviat ja no quedaren mercaders al mercat dels canvis. Els jueus es varen dirigir al Consell demanant que els fos permès de nou el parar banc. El Consell hi accedí en veure que el mercat anava per quedar desert, però amb la condició que s'establistin a un altre carrer, perquè així quedés ben delimitat quins eren els mercaders trapelles i quins els formals. En efecte, els jueus que havien estat desbancats varen posar parades al carrer encara dit avui dels Canvis Nous, i així tothom va saber quins eren els que tractaven els clients amb justícia i quins eren els trapelles.

Abans de Jesucrist, la ciutat de Barcelona estava formada per una gran colònia jueva, i estava establerta al cim de la muntanya de Montjuïc, on hi ha el castell, i mirant més cap a Ponent que cap a Llevant. Després de la crucifixió de Jesús, Sant Pere vingué a Barcelona, posà a casa d'un seu amic jueu, i guiat per aquest féu les seves primeres predicacions de la nova llei entre jueus, que foren els primers a casa nostra en convertir-se al Cristianisme. Per una llarga mina subterrània venien des de Montjuïc, on hi havia la ciutat jueva, fins al Tàber on hi havia la romana, i en un subterrani situat sota l'actual plaça de Sant Just féu Sant Pere les primeres predicacions i fou on es reuniren els primers cristians. Els jueus tenien llur fossar a la muntanya de Montjuïc, en el lloc conegut

per Miramar. Com un record d'aquell, entre la gent de mar a darreries del segle passat encara es donava el nom de «fossa del jueu», a la vall formada pel carrer Francesc Layret, vista des de la mar.

En terres tarragonines, la tradició vol que hi hagués un nucli de jueus en la vila de Sarral. Es diu que quan Pilat vingué a Tarragona, desterrat pel seu malfet en jutjar malament Jesús, no trobà qui el volgués servir, puix que tothom sentia repulsió a tenir-hi tractes. Féu venir gent de Sarral que, com a jueus que eren, el serviren amb goig.

En certa ocasió els jueus es proposaren d'establir-se de nou a Catalunya. En vingueren uns quants a explorar terreny, que entraren pel cantó de l'Empordà. Tot just entrats, veieren ballar la sardana. Sorpresos per la novetat es deturaren a contemplar la dansa. Aviat notaren com els ballaires en dansar comptaven, per això cregueren que poca forrolla podrien fer, puix el poble que compta ballant, té un sentit del càlcul i de l'estalvi molt més arrelat que els mateixos jueus.

En la cançonística infantil trobem un episodi que pot ésser molt bé el record d'una flagellació o sacrifici aplicat als jueus. En la cançoneta barcelonina invocadora de la pluja es diu:

Plou, plou, Montserrat,
que la llebra va pel blat,
aigua de pluja
aigua de neu
bastonades pels jueus.

en variants tarragonines i lleidatanes d'aquesta mateixa cançoneta es diu:

Bona pluja que facés
que matés els sabaters,

que equival a dir que matés els jueus. Aquest tipus de cançoneta invocadora de la pluja, la qual es troba en gran nombre de variants i és pròpia de tots els països, recorda una antiga fórmula màgica encaminada a obtenir el benifet de la pluja, fórmula que era acompanyada molt probablement d'un sacrifici, qui sap si humà, practicat primerament amb els presoners enemics o amb els esclaus, i ja en un pla d'idees més avançat i modern amb els pobres jueus; no matant-los, com potser s'havia fet primer amb els enemics esclaus, sinó garrotejant-los i martiritzant-los. Cap dels episodis que

es troben en les cançonetes infantils són arbitraris; a una idea o altra responen, i el difícil és saber-les entendre. És molt possible que l'odi als jueus els hagués fet en algun temps blanc de les garrotades cristianes, quan es volia que plogués i no plovia.

És molt possible que el dia dels Reis hagués estat dia a propòsit per a torturar i sacrificar els jueus. A Palma i en altres poblacions de l'illa daurada, ha estat costum fins fa poquíssims anys, la vigília dels Reis, que la mainada en sortir d'estudi anessin a trencar pel cap dels infants fills de *xuetes* o jueus, les trompetes de vidre que durant els dies anteriors havien usat per a cridar els Reis, costum que cada any produïa una mena de revolució infantil, que més d'un any havia provocat desgràcies. Fins a primeries del segle present, havia estat costum entre els nois barcelonins, la tarda de la diada dels Reis, les grans pedrades que feien difícil el trànsit pels afores; també cada any en resultaven ferits. No hi ha dubte que entre el costum barceloní i el palmèsà hi ha una relació. La seva inexplicable truculència i l'agressió als jueus infants de Palma, ens porta a creure si pot ésser el llunyà record d'un mal tracte als jueus, acceptat dintre els costums populars en data fixa. No cal parlar del costum infantil de Setmana Santa, que té tot el caràcter de l'anterior i recorda les matances i maltractes als jueus.

En el refraner trobem algunes engrunes referents als jueus. S'explica com a origen del conegut proverbi:

Per la feina d'en Jafà, — que fa i desfà,
que el tal Jafà era un jueu que, empès per les circumstàncies, abraçà el cristianisme, però que en el seu fur intern sentia amb tot fervor la llei de Moisès. Tenia a casa un altar, el qual guarnia segons la forma cristiana o segons la llei mosaica, a conveniència, per estar bé amb els cristians, entre els quals desitjava ésser comptat, i amb la seva religió. Es passava, doncs, el temps fent i desfent l'altar.

En la cerimònia de conversió al cristianisme, posaven al coll del convertit una grossa roda de carro un temps determinat, durant el qual li feien estendre la mà dreta damunt els sants evangelis i jurar la nova fe amb altres cerimònies. Si el convertit no tenia prou força per sostenir la roda, creien que la conversió no era sincera, que encara que jurés seguia creient en la seva religió, i no era admès. D'aquesta cerimònia deriva la frase «posar en roda», com a sinònim de posar en un trànsit difícil i anguniós.

Era costum molt estès en l'Edat mitjana, quan una dona tenia d'infantar, l'anar a cercar al temple una imatge de Maria, la qual es posava a l'habitació de la partera. Aquest costum era també practicat per les dones jueves, que seguien la pràctica per pura imitació, no pas per devoció, puix que per elles no era sinó la «Maria», i així l'anomenaven, tractant-la mig de tu. A aquesta desconsideració de les dones jueves envers la Mare de Déu és atribuït l'origen del proverbi: «Quan necessita la Maria, tot és la Maria, i quan no la necessita, a coces al c.. la paga».

Diu el refrany:

Jueu, dona i home de corona,
jamai perdona.

Renegar més que un jueu de Sarral.—A la processó que se celebra en aquesta població pel Dijous Sant, concorren uns simulats jueus que, per fer millor el seu paper, reneguen a desdir.

És molt corrent la forma «mirada de jueu», per mirar de reüll. A Mallorca diuen «fer els jueus», per desdir-se d'un tracte, estafar, enganyar, etc.

En literatura popular, hi ha un tipus de narracions que es presenta sota forma de cançó, rondalles, joc, en les quals es repeteix tot el procés del seu desenrotllament a cada nou episodi o personatge que intervé en la facècia. S'esplana aquest primer en sentit directe i després al contrari. Aquestes fórmules seriades o enumeratives, que són qualificades per l'etnografia de fórmules mnemotècniques, segons el distingit etnòleg Mr. Henry Leon revelen un arrel hebraic, i tenien origen en fórmules populars pròpies d'aquest poble, per les quals és presentada i explanada la seva trista odisea. La nostra llengua i el nostre folklore és riquíssim en aquest tipus de literatura. El notable folklorista italià Luppi fent-ne una acurada recerca sols en pogué trobar vuit, i nosaltres, sense fer-ne una recerca especial i tan sols amb les que les circumstàncies ens han portat a l'abast i abandonant les variants, en el nostre llibre, *Jocs de paraules i jocs de memòria* en tenim una trentena de publicades.

Si en efecte aquestes fórmules tinguessin un origen hebraic, a jutjar per la gran abundor que en trobem en català, podríem suposar que el poble hebraic ha deixat en la nostra tradició una forta petjada.

També són considerades com d'influència hebraica, les formes

itèriques en el llenguatge, o sia, la repetició de dues paraules seguides encloent un sol sentit com si fossin un sol mot: *xano xano, rau rau, de gom a gom, de bat a bat*, etc. El català és, més que moltes altres llengües, abundant en aquesta mena de formes lingüístiques, que podrien revelar una certa influència de la parla jueva en la nostra llengua.

Segons la tradició, els cristians que varen servir de padrins als jueus que es varen convertir, els varen posar llurs cognoms: però per distingir els uns dels altres, els varen donar una forma diminutiva acabada en o accentuada. Així, doncs, tots els cognoms acabats en aquesta lletra, que són diminutius d'altres cognoms, són, segons veu tradicional, d'origen jueu. Per exemple: de Mir, Miró; de Puig, Pujó; de Pic, Picó; de Mas, Masó; etc. També es diu que són d'origen jueu tots els cognoms formats per noms d'animals: Conill, Gall, Poll, Bou, etc.

JOAN AMADES

ITINERARIS CURTS POSATS AL DIA

Excursió a Cardedeu i el Coll

Des de Cardedeu on ens portarà el tren de la línia de França per Granollers, després de fer les provisions necessàries per a la jornada, seguirem el camí de la Serreta fins a can Ribes, casal magnífic que conserva a manera de torreó un marlet de pedra treballada i uns finestrals gòtics.

Seguint la carretera de la casa en direcció al Mogent, trobarem una capelleta amb un Sant Crist i unes rajoletes interessants, i a poca distància el dolmen i cromwlec de Pins Rosés, monument megalític situat al lloc per on discorria la carretera d'August que anava de Sagunt a Roma, l'estat de la qual demostra palesament el mal tracte que li han donat els homes.

Trobem tot seguit la nova carretera de Dos Rius, seguint el curs de la qual, després de salvar el Mogent per mitjà d'un magnífic pont de pedra granítica, arribarem a cal Pellicer, on hi ha una terra blanca que serveix per a la fabricació de plats, i més enllà

trobarem el camí de can Collet, en l'enllaçament del qual amb dita carretera fa guarda una magnífica alzina.

Darrera de can Collet, sobre el marge on raja una clara i abundosa font, es troben amb molta abundància fragments d'àmfores i teules romanes, i també algun fragment de terrissa sigil·lada.

Seguint les indicacions del senyor Balvey Bas, de Cardedeu, que fou qui en descobrí l'existència, l'Agrupació Excursionista de Granollers, com a fruit d'alguns ratets d'excavacions, posà al descobert, en 1931, una magnífica i completa àmfora.

Seguint el camí de la font que, amb direcció al nord serpeja per entremig dels frondosos boscos de la muntanya. s'arriba a un paratge situat a la banda de migdia de la capella de Sant Sebastià, que dona la impressió d'ésser una ciutat ciclòpia, per la varietat de roques que s'hi veuen, algunes d'elles força interessants.

Pujant al cim de la serra on s'assenta dita capella, mig enrunada, i seguint el camí que pel mateix cim va amb direcció a tramuntana, s'arriba a la torre dita «del Moro», però que a desgrat del seu nom, mostra el basament de construcció indiscutiblement romana.

D'allí, travessant de llevant a ponent la muntanya dita «de Baix», s'arriba a l'església del Coll, senzilla i bonica, des d'on es frueix l'espectacle encisador d'aquesta vall vallesanr, i es pot admirar un cas rar de cirerer d'arbós que ha arribat a assolir una corpulència extraordinària i gens corrent en els arbres de la seva espècie.

Per un camí fressat i fortament inclinat del cantó nord de la capella, es davalla de la muntanya al riu Mogent, des del qual pot fer-se el camí de tornada a Cardedeu, per la carretera vella de Matarò o seguint la vorera del riu amb direcció a llevant, anar a trobar la font del Viver per seguir el camí del mateix nom que, travessant un frondós bosc, va a empalmar amb la via del carril.

Sortida de Barcelona, estació de França: tren de les 5 h. 30 minuts o de les 7 h. 45 m.

Pressupost 4'10 ptes. (bitllet d'anar i tornar).

A Cardedeu es pot fer l'avituallament de pa, carn, ous, llet, etcètera, en perfectes condicions higièniques i a preus moderats.

Cal dir que aquests poblets no fan el descans dominical que s'ha imposat a Barcelona, i ofereixen, per tant, l'avantatge de poder-se proveir el mateix diumenge.

PAU FORT I BARRÉS

CRÒNICA

Secció de Folklore

LA IMATGERIA POPULAR CATALANA.—Els nostres consocis senyors Joan Amades, Josep Colominas i Pau Vila segueixen treballant en el camp de la imatgeria popular catalana. Després de la publicació dels dos volums de «Les Auques» s'han dedicat a l'estudi dels fulls de rengle. El resultat de llurs recerques i investigacions apareixerà en l'obra nova que preparen «Els soldats i altres papers de rengle», de la qual ha aparegut ja el volum de facsímils. Per tal de portar a cap estudis comparatius amb la imatgeria estrangera afina, Pau Vila ha realitzat recentment un viatge a París on ha estudiat les millors col·leccions franceses.

El mes de desembre el nostre President donarà al CENTRE un tast del resultat del seu viatge, en una conferència que versarà sobre «Originalitat de la imatgeria popular catalana» acompanyada d'una exposició en la qual s'exposaran fulls francesos, flamencs, alemanys, italians, russos, xinesos i catalans. Molts d'ells constituïran una veritable revelació, especialment els d'estampa catalana.

Secció de Fotografia

LES TASQUES DE L'ARXIU FOTOGRÀFIC.—Les activitats d'aquesta Secció, aquest curs han sofert algunes variacions pel que toca a l'Arxiu. La catalogació dels negatius seguirà essent d'incumbència exclusiva dels socis com en el curs passat. N'hi havia molts d'atrasats que esperaven torn de registre en el cedulari. Aquest retard serà enllestit enguany pels socis voluntariosos que s'han proposat de portar-ho a cap per tal d'estalviar així unes despeses al CENTRE.

Secció de Geografia i Geologia

UN GEÒGRAF ANGLÈS A CATALUNYA.—Ha visitat el CENTRE Mr. E. H. G. Dobby, del Birkbeck College de la Universitat de Londres, que farà una llarga estada a la nostra terra, per tal d'estudiar els tipus de paisatge de la Catalunya Meridional i Occidental. Fou acompanyat pel soci senyor Lluís Soler i atès pel nostre President senyor Pau Vila, els quals li oferiren tota mena de facilitats per tal que pugui realitzar el més complidament possible la tasca que es proposa.

Secció d'Esports de Muntanya

CAMPAMENT I ASCENSIONS AL PIRENEU ARAGONÈS.—A la darrera quinzena de juliol es realitzà un campament a l'alta muntanya aragonesa, organitzat per elements del C. E. de C., C. M. B. i E. E. C., al qual donàrem el nom d'«Aliança». El dividírem entre Llosàs i Astós, 8 i 5 dies respectivament.

Es pujà a uns deu cims. El primer fou el de Vallibierna, al qual uns pujaren pel camí normal i uns altres per la paret que dona a Llosàs. Al Russell hom hi va pujar també per dues vies diferents: per la gelera i canal S.O., i pel coil dels Bouquetins, tot fent la carena que uneix els dos pics.—Margalida i Tempestats per la cresta d'aquest nom; aquest dia contàrem entre nosaltres els socis del «Peñalara», de Madrid, senyors Arnaldo de España, Nacarino Martínez i Luis Palmer. Un cop al cim de Tempestats teníem el propòsit d'anar fins a l'Aneto, però el temps no va estar per contemplacions, i una forta pedregada amenitzada pels sorollosos trons ens obligà a retornar al campament. El cim d'Aneto el férem tots junts

per la bretxa superior de Llosàs. Una caminada forta fou la travessia de Llosàs a la Renclusa per la següent via: bretxa inferior de Llosàs, llac inferior de Corones, coll d'Aragüells, pujar al pic d'aquest nom, llac de Cregüenya, coll d'Alba i pujar a la dent d'Alba, i baixar després pel costat del Paderna cap al xalet. De la Renclusa estant, per la gelera, vàrem seguir la cresta superior de la Maladeta fins al cim. El dia d'anada al campament d'Astós pujàrem al Perdiguero per la vall del Ramuya. El darrer pic que férem fou el de Posets, que va servir per donar fi a l'excursió.

PERE ACARÍN

EXCURSIONS PEL PEDRAFORCA I EL CADÍ.—Efectuades pels socis senyors Andreu Xandri i Albert Casanellas.

18 de juliol.—Ascensió al Pedraforca: Gósol, collada del Teuler, canal del Verdet, cim superior, cim del Calderer, enforcadura i Gósol.

22.—Serra del Cadí: Gósol, Col·lell, canal de Bastanist, Roca Plana, canal i font del Cristall, puig de la canal Baridana, canal Baridana i Gósol. Es deixà una capsa al puig de la canal Baridana. Vers migdia esclatà una violent tempestat que féu precis refugiar-se en una balma de la canal.

24.—Al pollagó inferior del Pedraforca: L'ascensió fou efectuada per la canal central de la cara N., la qual davalla directament del cim a trobar la tartera de Saldes tocant a l'enforcadura. Es una escalada dura i interessant, creiem que feta per primera vegada. Poc més amunt de mitja canal cal prendre una xemeneia a l'esquerra, que s'enfila de dret fins a dalt. La davallada fou feta per una canal i una cornisa que menen a la bretxa que separa l'enforcadura de la canal de Prat de Reo. La grimpada durà dues hores.

27.—Ascensió a la Grallera: Fou efectuada per la via del mateix nom. Horari: Gresolet o h., Base de la canal 2 h. 40 m., Grallera 4 h. 15 m.

I TRAVESSIA DE LA CRESTA PEYRAFORCA-MARFAING.—Efectuada pels socis senyors Albert Casanellas i Andreu Xandri. Aquesta cresta, pesada per la seva llargària, ofereix interessants moments d'emoció muntanyenca. Les principals dificultats són: l'escalada d'una agulla que s'alça en el primer coll ample tocant el Peyraforca i la travessia d'una profunda bretxa, a mitja cresta. Prent com a base el campament situat a l'estany de Campcardós es féu la travessia d'un pic a l'altre els dies 22 i 23 d'agost.

Horari: Peyraforca o h., Bretxa 5 h., coll N.E. Marfaing 6 h. 15 m., Marfaing 6 h. 55 m., coll S. Marfaing 7 h. 40 m.

S'efectuà el retorn a Alp per la Portella i Meranges, tot fent, de passada l'ascensió al Puigpedrós.

DEL 7 A L'11 D'AGOST.—De Berga a Llinars i Sant Llorenç de Morunys (nit); coll de Jou, riera Canada i serra del Port del Compte; pujant a Quatre Batlles i davallant per coll de Port, cal Carreu, Tuixent (nit); Josa, Cases Cernerres, font de la Roca, la Portella, els Curtils, pas dels Gosolans, Xalet refugi de C. A. Torras (nit); Anàs, Bellver (nit); Alp, i la Molina, amb una visita d'estiu a les pistes de font Canaleta.—Amb el company Sala.

Ens cal advertir a tots els excursionistes que vulguin anar directament del refugi de Prats d'Aguiló a Bellver, que l'únic camí viable és anar carenejant fins a Tancalaporta i agafar el camí de bast que passa per aquest port. Els pastors tenen el bon costum de recomanar la davallada directament pel torrent, probablement per afavorir el seu company vaquer, que trobeu a mitja torrentera, i sense l'ajut del qual difícilment arribaríeu a Bellver sense perdre tres o quatre hores.

EDUARD FERRER

DEL 2 AL 13 D'AGOST.—Pels socis Conrad, Czernic, Pere Guasch, Albert Oliveras, Eliodor Orfila, Josep Plans, Joan Salvans i Jofre Vila.

2 d'agost.—Barcelona, Espot, Sant Maurici, campament.

3.—Coll i cim Oriental de les Agudes, Roques Blanques, Tesso de Son, vall de Cabanes, port de Sant Maurici, Basiero superior, port de Sant Maurici, estany de Ratera, campament.

4.—Travessia total dels Encantats, pujant per la cresta septentrional, cim inferior, coll central, cim superior, coll meridional, vall de Monastero, campament.

5.—Port de Ratera, cim meridional de Saburedo, campament.

6.—Vall, coll i cim de Subenulls, coll de la muntanyeta, Estany Blanc, campament a Prats d'Aiguadasi.

7.—Vall i estany de Contraig, cim inferior de Colomers, Gran tuc de Colomers, estany Rodó, estany Llong campament.

8.—Vall de Sant Nicolau, Caldes de Boí, estany Negre de Caldes, campament.

9.—Cim del Montarto d'Aran, port de Caldes, campament.

10.—Biciberri septentrional per l'estany glaçat, baixada directa a l'estany superior de Biciberri, vall de Biciberri, Hospital de Viella. El campament passa, pel port de Caldes, a Salardú amb en Plans.

11.—Hospital de Viella, Coll Alfred, cresta i cim de Mulleres, i retorn En Czernic i en Vila, pel port de Rius, vall de Rius i Aiguamoix passen a Arties i Salardú. N'Orfila, pel port de Viella, va a Viella

12.—Hospital, port de Viella i Viella.

13.—Viella a Barcelona directament.

A. O. i F.

ANDORRA I TRAVESSIA AL BERGUEDÀ.
—Efectuada per Ernest Muller i en part per Alvar Menéndez.

21 d'agost.—De Barcelona a les Escaldes.

22.—De les Escaldes a Encamp per Sant Jaume; es pujà a l'Alt de Grió (2.859 m.); 3 h. 30 m. des d'Encamp. D'Alt de Grió i sempre carenejant per dentada cresta, molt entretinguda, 1 h 30 m., s'anà al pic d'Ensagents (2.824 m.). Per una ca-

nal s'efectuà la baixada al cercle de Pesons. Del cim en 2 h. 15 m. s'éis a Soldeu.

23.—Soldeu, les Bordes, coll de Cortals, 2 h. Per la cresta i pujant entre grans blocs 1 h. al cim de Cubil (2.798 m.). Per la carena es féu cap al Petit Cubil (2.685 m.), però a mitja cresta hom decidí baixar per una canal de la banda del Cercle de Pesons i pujar al cim. Del Gran al Petit, 1 h. En 1 h. 30 m. més s'arribà al port d'Enbalira i es baixà al pas de la Casa on ens trobarem amb el company Menéndez.

24.—Junts, en mitja hora ens situem al peu del pic Crenelée, en 30 minuts guanyem el cim per una canal dreta. Per anar al pic del Pas tardem 2 h. 15 m. a causa d'haver-nos entretingut molt entre el rocam. 20 minuts més i som al Senyal de l'Esquella (2.852 m.) El descens l'efectuem per la canal N.O., nova via. Les úniques dificultats són als últims 200 metres on ja creiem haver de tornar enrera per no poder salvar la muralla que queda tallada al peu de la muntanya i no portar corda; sortosament trobem un pas. Del cim al peu hem estat 2 h. 30 m.

25.—El company Menéndez ens ha deixat. Pujo al coll dels Isards 1 h. 10 m. tot contornejant el Pic Negre, i per sota de la Portella Blanca seguint la vall de la Llosa en 5 h. 15 m fem cap a Martinet.

26.—De Martinet a Bexac, 1 h.; a Querforadat, 1 h. 15 m.. A les 2 h. som al peu de la canal Baridana. Fem la pujada fins al coll en 1 hora 20 m. i d'ací al cim (2.597 m.) en 20 m. més. Tornem a baixar i seguint la canal pel cantó sud invertim 1 h. 30 m. fins a la sortida de la canal, 50 minuts més fins al coll de Josa i en mitja hora a Gósol.

27.—Pujada per la tartera del Pedraforca fins a l'enforcadura 2 hores 40 m. Dels dos cims superiors escalem el més oriental. Retorn a l'enforcadura i en 1 h. 15 m. ens posem a Saldes, en 2 h. a Massanés, i sota un sol d'agost fem 2 hores més fins a Guardiola, on prenem el tren cap a Barcelona.

BIBLIOGRAFIA

ANTONIO PÉREZ DE OLAGUER.—*El Canónigo Collell*.—Un vol. de 396 pàgines, 25 làmines fora de text.—«Editorial Juventud, S.A.».—Barcelona, 1933.

La personalitat de l'ardiaca de la Seu de Vic, l'illustre Dr. Jaume Collell, la desaparició del qual del món dels vivents mai no serà prou lamentada, no hi ha necessitat, per ésser a bastament coneguda, de retreure-la al record de tots, com una de les més prestigioses i efectives del modern renaixement literari i polític, en el més genuí sentit, de Catalunya.

Gosadia imperdonable seria pretendre posar de relleu la gran figura del popularíssim «Senyor Canonge», com per autonomàsia era arreu asenyalat el sacerdot, el poeta, l'escriptor, l'home més representatiu en tots els ordres de l'activitat útil i benefactora, dels nostres dies. No cau certament en aquesta falla l'obra del senyor Pérez de Olaguer. La biografia, interessantíssima, que ha dedicat al gran vigatà, no és altra cosa que un homenatge, sincer, filial, commovedor, de gratitud, d'enyorança, de profunda estimació, a qui per tants títols en fou mereixedor.

El nostre «homenatge» - actualment tan rebregat i, sovint, sense cap vàlua - no és apropiat en el present cas. Millor serà qualificar el llibre del senyor Pérez de Olaguer, de «tribut» d'intensa estimació, i bella manifestació d'aquests sentiments que arrelen tan profundament en l'ànima, que ni la mort pot fer minvar, ni mai esborrar del tot.

Quan desapareix d'entre nosaltres un indubtable prestigi, un seny ordenador, un guia dels esperits, un conductor de voluntats, un home de les altes condicions morals del canonge Collell, no precisa que se li

erigeixi un monument, obra material. La generació que ha conviscut amb un home tan extraordinari ja li aixecà, en el cor i en el pensament, un *Ad perpetuam memoriam* que representa molt més que els bronzes i els marbres.

Aquest «record perdurable» res no el pot contenir millor que un llibre, quan aquest està dictat amb l'esperit, amb la intenció que ho ha fet l'autor. En ell es defuig tota intenció de «fer literatura» o de compondre unes memòries d'autolluïment, ni menys amb pretensions d'alta crítica literària. La sinceritat traspua arreu.

En compondre l'autor la biografia del Dr. Collell, ha escrit una interessantíssima pàgina de la història literària, i, *per accidens*, política, dels dies que immediatament han precedit els actuals; període de la nostra renaixença, en el qual l'actuació de l'illustre biografiat fou tan fructuosa i efectiva. Aquesta circumstància dóna al llibre del senyor Pérez de Olaguer un interès grandíssim que, en alguns punts, té l'atracció de la novel·la; més, no com a cosa fingida, sinó efectiva i real.

La llarga i, en veritat, profitosa existència de l'ardiaca Collell, coincideix amb els dies que formen la història contemporània de la nostra Pàtria, des dels temps gairebé imprecisos de la Renaixença, fins als actuals moments, plens d'incertituds i d'ansietats...

L'obra del senyor Pérez de Olaguer és, per tant, una crònica plena d'interès i d'ensenyances. El període de prop de vuitanta anys que els fets que retreu comprenen, dóna idea que és quelcom més transcendental que aquesta sigui per a historiar el que fou un dels homes a qui Catalunya no podrà oblidar mai.

Ens dol no poder desgranar detalladament el gloriós «rosari» en el

qual es passen les jornades de goig, de dolor i de glòria que formen la vida de Mossèn Jaume. En elles l'autor ens assabenta com fou de plàcida la seva infantesa, de joiosa la seva joventut, d'apoteòsica la consagració de gran poeta, de fructuosa l'actuació política, d'exuberant la producció literària i periodística, i, sobretot i més que tot, com fou el sacerdot exemplaríssim que pocs han igualat en l'oratória sagrada, veritable «llengua d'or», com un altre Crisòstom, al servei de l'Església i de la Pàtria.

Talis vita finis ita. La mort de Mossèn Collell, recordada d'una manera tan sòbria com emocionant, és el magre colofó que clou una existència que si materialment s'és apagada, viurà sempre aureolada amb les mateixes esplendors de glòria que embolcalen les grans figures de Balmes i de Verdaguier, per a honra perdurable de Vic i de Catalunya.

P. CASADES I GRAMATXES

BALTASAR RAGON (R. DE LA GALERA).—

Terrassencs del mil vuit-cents.—

Joan Morral, impr. Terrassa, 1933.

L'autor ha aplegat en aquest llibre de més de dues-centes pàgines, una sèrie d'esquemes biogràfics que, en gran part, aparegueren a la premsa local en el transcurs d'alguns anys. Cal remarcar la finalitat amb què foren escrits per a justificar la redacció en forma de notes lleugerament vertides.

La vuitantena de biografies aplegades constitueix una galeria de fabricants, homes de carrera, artistes, obrers, que amb llur esforç han contribuït a l'avang constant de Terrassa tant en el camp de les activitats econòmiques com en el de les activitats espirituals. El treball de l'autor, pacient en la recollida de dades, permet copsar la coincidència constant de l'esforç dels homes pràctics i dels idealistes, en l'obra acreixentadora i milloradora de la urbs terrassenca.

Bona feina, la de Baltasar Ragon, la d'anar escorcollant el passat re-

cent de la seva ciutat nadiua, per aplegar després les seves troballes, els resultats de les seves recerques, en llibres que es lleigeixen amb interès, perquè és història pròxima, en la qual resten encara els batecs de la vida a través de les generacions que viuen encara.

P. V.

ESTUDIS MONOGRÀFICS LOCALS.—En Carles Rahola, el comentarista sagaç dels vells escuts, suara publicava en un dels seus articles «Paraules al marge», una lloança biogràfica del mestre vuitcentista Sebastià Martí, que escriví una monografia escolar, de Roses, la vila on exercia. En el curs de l'article diu aquestes paraules estimuladores, que ens plau de reproduir bo i fent les nostres:

«A cada poble, per petit que fos, hi hauria d'haver qui es preocupés de la seva història, dels seus costums, de les seves llegendes i tradicions, de tot allò, en fi, que li ha donat caràcter i renom, o simplement que tingués cura de posar en ordre els seus documents i vetllés per la conservació de les seves joies.»

El BUTLLETÍ, recorda que té les seves pàgines obertes als estudiosos i als investigadors locals, que tinguin treballs preparats o els preparin per tal que puguin donar-los a conèixer.

PER A LA HISTÒRIA DE LLORET I LA SEVA MARINA.—La premsa diària ens fa saber que Esteve Fàbregues ve fent recerques per a escriure una «Història general de la Marina Lloretenca»; que Pere M. Soliguer s'ha encarregat d'escriure un assaig històrico-descriptiu de la darrera carlinada encà, a més d'un estudi geològic de la vila; i que un pilot prepara la «Vida d'un veler lloretenc», des de l'inici de la construcció fins a arribar del seu primer viatge.

Per l'interès que aquestes aportacions promeses poden tenir per a l'estudi de la marina catalana i per a la història local de Catalunya, desitgem que aviat l'anunci d'aquests llibres sigui una realitat bibliogràfica.

NOTICIARI

ACCIDENT A PEDRAFORCA.—El dia 10 del passat setembre ocorregué un accident mortal en la paret N. de Pedraforca.

Una caravana composta de cinc socis del Club Muntanyenc Barcelonès, sortits el matí de Gresolet, intentaven l'ascensió del cim E. pel costat de Riambau. Antoni Ciurana, que anava de capdavanter, atacava sota el dit de Riambau, quan sofrí una caiguda d'uns quatre metres; sens dubte, per insuficient lligada de la corda aquesta se li desnua i anà rebotent per les roques un centenar de metres. De resultes de les greus ferides rebudes deixà d'existir al cap d'un quart d'hora, malgrat els auxilis que rebé dels seus companys. Mentre dos d'ells es quedaren guardant el cos de l'infortunat els altres anaren a cercar auxili a Gresolet. Una colla de socis del CENTRE que passaven pel camí del bosc, s'uní a una altra colla de la Unió Excursionista de Catalunya que pujava de Gresolet, i es dirigiren al lloc de l'accident.

Malauradament només pogueren, amb l'ajuda dels companys d'en Ciurana, baixar el cos per la paret, tasca que hagueren de suspendre per la fosca i baixar a Gresolet.

L'endemà matí continuaren el descens fins al peu de la paret, on acudí el senyor Rector de Saldes i una colla d'homes que traslladaren el cos de l'infortunat al poble en el cementiri del qual fou enterrat després de les diligències oportunes.

Rebí el Club Muntanyenc Barcelonès així com la família del company Ciurana el nostre més profund condol per la desgràcia ocorreguda.

S'ha obert una subscripció entre els excursionistes a profit de la família del desgraciat Antoni Ciurana, la qual a conseqüència d'aquest accident es troba en una situació difícil. Preguem als nostres socis que

se serveixin inscriure en la llista que té exposada la Secció d'Esports de Muntanya.

DANSES CATALANES A HONOR D'UN GRUP DE FOLKLORISTES ANGELOSOS.—Amb una gran caravana de turistes estigueren a la nostra ciutat el dia 4 d'agost uns professors i més d'un centenar de deixebles de l'Institut anglès de folklore, de Londres, entre els quals hi havia alguns esperantistes, interessats a conèixer quelcom dels costums típics catalans. Els elements esperantistes barcelonins, prenent-hi una part activa el nostre consoci senyor Joan Amades, organitzaren a llur honor una sessió de danses que tingué lloc a la sala d'assaigs de l'Orfeo Català, on l'Esbart Català de Dansaires interpretà un lluit i interessant programa de ballets típics. Els foren explicades en esperanto algunes característiques dels ballets. Una senyoreta estoniana esperantista, resident a Barcelona, donà una breu conferència sobre mitologia popular estoniana i costums d'aquesta petita nacionalitat eslava. Les nostres danses foren molt del gust dels hostes anglesos, entre els quals abundaven les senyoretetes.

LA INAUGURACIÓ DEL MONUMENT A HENRI BERARDI.—El dia 10 de setembre tingué lloc l'acte de la inauguració del monument erigit a Luchon a la memòria d'Henri Berardi.

A aquesta cerimònia, que havia d'ésser presidida per M. H. Ducos, Sots-Secretari d'Estat a l'Educació Nacional, l'Alcaldia de Bagnères-de-Luchon i el Comitè d'Execució tingueren la gentilesa d'invitar el CENTRE.

LA TALA DE BOSCOS. UNA ROUREDA CENTENÀRIA EN PERILL.—Una vegada més el CENTRE ha hagut d'adreçar-se

al Servei Forestal de la Generalitat per cridar-li l'atenció sobre la tala desmesurada de boscos.

Ara és la centenària roureda del Mas Callís, de Sant Pau de Segúries, que està en greu i imminent perill de caure sota la fatídica destrucció, que no s'atura ni davant dels nostres arbres, que potser són un exemplar únic a Catalunya.

Mesos enrera el Govern català adoptà una resolució encaminada a salvar els boscos que encara ens queden, i és per això que no dubtem que, ara que és la Generalitat qui té cura de la salvaguarda de la riquesa forestal de la nostra terra, les seves disposicions no esdevindran lletra morta com succeïa abans no poques vegades, i que amb la seva immediata intervenció serem a temps d'evitar que sigui destruïda la roureda esmentada.

El Servei Forestal ha contestat al CENTRE que ha ordenat que es practiqui una inspecció a l'esmentada roureda per tal d'esbrinar les extralimitacions que hom hagi comès.

LA FAÇANA DE LA SEU DE MANRESA.— S'han reemprès, després d'una llarga temporada de suspensió, les obres de la façana de la Seu de Manresa, projectades i dirigides per l'arquitecte senyor Alexandre Soler i March. Actualment es duen a terme els treballs d'una de les seccions del projecte de la dita façana, o sigui, els pòrtics davanters de la porta principal i la sala-arxiu-biblioteca, del seu damunt, per tal que els notables documents i obres d'art de la basílica manresana, avui imprementables, puguin tenir una decorosa presentació; la qual cosa fa confiar que els sepulcres, retaules i altres exemplars notabilíssims podran ésser coneguts i estudiats, i desitjar que la interessant galeria del primitiu claustre de la Canònica si-

gui també restaurada, de manera que el futur museu eclesiàstic de la històrica ciutat pugui comptar-se entre els més notables de Catalunya.

L'EXPEDICIÓ ANGLESA A L'EVEREST.— El 28 de juny, l'«Everest Committee» de Londres féu trametre un encàrrec a Rutledge, cap de l'expedició, comanant que fes retornar l'expedició sencera a Darjeeling. Aquesta decisió ha estat presa a conseqüència del temps paorós que regna aquesta temporada sobre quasi tota l'extensió de l'Himalaya, i especialment a les condicions extremadament perilloses sobre l'Everest. És evident que si les temptatives fetes abans d'arribar l'època dels monsons han fracassat, amb més motiu havien de resultar infructuoses un cop arribat el mal temps i les fortes nevades.

Ha passat, doncs, un any més, i la muntanya continua invencuda, i el seu cim, el més alt de la terra, verge de tota petjada humana; tan sols uns pocs homes han aconseguit volar per sobre en avió durant una curta estona. Les fotografies publicades, que foren preses durant el vol, han donat lloc a apassionades discussions, ja que alguns alpinistes pretenen que no és l'Everest el cim fotografiat, que els aviadors l'haurien confós amb un altre pic semblant.

Els únics que, potser, ens podrien dir quelcom més interessant de la part alta de la muntanya serien Irving i Mallory desapareguts durant l'intent d'ascensió de l'any 1924; però aquestes són coses que és probable que no arribaran mai a esbrinar els homes.

Durant aquesta darrera expedició han trobat dos membres seus Wyn Harris i Wager un piolet que se suposa ésser el del malaguanyat Mallory.